

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Egészségtudományi Kar

SPORT- ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI füzetek

V. évfolyam, 1. szám

2021

SPORT- ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI FÜZETEK

Felelős kiadó:

Prof. dr. Ács Pongrác
a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar dékánja

Felelős szerkesztő:

Dr. Rétsági Erzsébet c. egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Betlehem József
Prof. Dr. Figler Mária
Dr. habil. Oláh András
Prof. Dr. Ács Pongrác
Dr. habil. Lampek Kinga
Dr. Morvay-Sey Kata
Dr. Tigyiné Dr. Pusztafalvi Henriette
Dr. Deutsch Krisztina
Dr. Elbert Gábor †
Prof. Dr. József Bergier †
Prof. Dr. Bácsné. Prof. Dr. Bába Éva
Dr. Stocker Miklós

Olvasószerkesztő:

Fodor-Mazzag Kitti

Nyelvi lektor:

Prof. Dr. Tóth Miklós (angol nyelv)
Dr. Morvay-Sey Kata (német nyelv)

Kiadja a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kara, Pécs
2021. 5. évfolyam. 1. szám
Megjelenik negyed évente

DOI 10.15170/SEF.2021.05.01

ISSN 2560-0680 (Nyomtatott)
ISSN 2560-1210 (Online)

TARTALOMJEGYZÉK

Váczai Péter, Herpainé Lakó Judit, Molnár Anikó, Laoues-Czimbalmos Nóra, Müller Anetta

Az EKE-Eger-KOK kosárlabda csapat ismertsége az egyetemi hallgatók körében

The reputation of The EKE-Eger-KOK basketball team among the university students 3

Zimányi Róbert G.

A COVID-19 hatása versenysport végeredményekre – igazságos döntések a Nemzeti Labdarúgó szövetségeknél

The impact of the COVID-19 on the final results of the competitive sports – just decisions at the National Football associations 16

Uvacsek Martina

Iskoláskorúak Tápláltsági Állapota És Fizikai Aktivitása Reprezentatív Minták Alapján

Nutritional Status And Physical Activity Of School Aged Children Based On Representative Samples 33

VÁCZI PÉTER, HERPAINÉ LAKÓ JUDIT, MOLNÁR ANIKÓ, LAOUES-CZIMBALMOS NÓRA, MÜLLER ANETTA

AZ EKE-EGER-KOK KOSÁRLABDA CSAPAT ISMERTSÉGE AZ EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN

THE REPUTATION OF THE EKE-EGER-KOK BASKETBALL TEAM AMONG THE UNIVERSITY STUDENTS

Absztrakt

Célkitűzések: Kutatásunk célja volt felmérni az Eszterházy Károly Egyetem hallgatóinak attitűdjét, viszonyulását az egyetem férfi kosárlabda csapatához. Továbbá célunk volt, hogy megvizsgáljuk a kosárlabda csapat ismertségének alakulását, valamint a márkaelemek értékelését az egyetemi hallgatók körében. Ezen kívül szeretnénk tanulmányunkban olyan jó gyakorlatokat ismertetni, melyek hazai adaptációja segíthet az egyetemi sportcsapatok ismertségének a növelésében.

Anyag és módszer: Kutatásunk módszerül a hallgatók eléréséhez kérdőíves adatfelvételt választottunk. Kérdőívünket online formában töltöttük ki a 2020. tavaszi félévében az Eszterházy Károly Egyetem hallgatóinak körében (n=359). A válaszadóinknak a kérdésekre és állításokra egy 1-5ig terjedő Likert skálán kellett választ adniuk, hogy mennyire értenek egyet az állításokkal vagy mennyire igaz rájuk, (1= egyáltalán nem, 2= kismértékben, 3=

közepesen, 4= nagyon, 5= teljes mértékben).

Eredmények: Megállapítottuk, hogy a csapat rendelkezik jól beazonosítható márkaelemekkel, az összes márkaalkotó tekintetében a jelképrendszer kapta a legalacsonyabb pontszámot, melyen javítani szükséges. A Likert skála kérdéseire adott legfontosabb válaszok értékeiből leszűrhető, hogy az Eszterházy Károly Egyetem hallgatói ismerik az egyetemi csapatot, nyomon követik a csapat eseményeit, melyek az egyetemi identitás erősítésében fontos szerepet játszanak.

Következtetések: A korábbi márkakutatásunk- mely a csapat ismertségét vizsgálta a város felnőtt lakosságának kapcsán, alacsonyabb ismertségi eredményeket tapasztaltunk. Jelen kutatás az egyetemi hallgatók magasabb ismertségi és érdeklődési eredményeit igazolták az egyetem kosárlabda csapatának viszonylatában? A mai modern kor igényeinek megfelelő honlap megalkotásával, merchandising termékek

bevonásával, a mérkőzéseket kísérő programok palettájának szélesítésével még magasabb szintre lehetne emelni a kosárlabda csapat ismertségét nem csak a hallgatók, de a lakosság körében is, mely hozzájárulhat az egyetemi vagy az „egri” identitás erősítéséhez egyaránt.

Kulcsszavak: kosárlabda, brandépítés, márkaépítés.

Abstract

Objectives: The aim of our research was to assess the attitude of the students of Károly Eszterházy University towards the men's basketball team of the university. Furthermore, we aimed to examine the evolution of the awareness of the basketball team as well as the evaluation of the brand elements among the university students. In addition, we would like to present good practices in our study, the adaptation of which in Hungary can help to increase the awareness of university sports teams.

Materials and methods: As a method of our research, we chose questionnaire data collection to reach the students. We filled in our questionnaire online in the spring semester of 2020 among the students of Károly Eszterházy University (n = 359). Our respondents had to answer the questions and statements on a Likert scale from 1 to 5 to see how much they agreed with the statements or how true they were, (1 = not at all, 2 = slightly, 3 = moderately, 4 = very

much, 5 = completely).

Results: We found that the team has well-identifiable brand elements, with the branding system receiving the lowest score for all brand creators that needs to be improved. It can be deduced from the values of the most important answers to the questions of the Likert scale that the students of Károly Eszterházy University know the university team, they follow the events of the team, which plays an important role in strengthening the university identity.

Conclusions: In our previous brand research, which examined the team's awareness of the city's adult population, we found lower awareness results. Has this research demonstrated higher awareness and interest scores among university students relative to the university's basketball team? By creating a website that meets the needs of today's modern age, involving merchandising products, and expanding the range of programs that accompany matches, the awareness of the basketball team could be raised to an even higher level not only among students but also among the population which can result in strengthening belonging to the university or “Eger” identity as well.

Keywords: basketball, brand building, brand equity

Bevezetés

A profi sportklubok működésében a sport üzletté válásával együtt, kiemelt fontosságúvá vált a brandépítés. Egy olyan sportklub létrehozása, amelyre mintegy márkaként tekintenek nemcsak a befektetők, a saját szurkolóik, hanem akár a sport iránt kevésbé érdeklődők is. Kiemelten fontossá vált, hogy egy profi sportcsapat nem csak gazdaságilag kell, hogy megfeleljen a befektetőknek, hanem olyan arculatot kell kialakítania magáról, amely vonzóvá válik a társadalom számára is, ami által azonosulni tudnak a klub filozófiájával, küldetésével. Ez az azonosulás jelentkezik befektetési szándékban, de kifejeződhet pusztán a bérlet vagy a mérkőzés belépő megváltásában is

A passzív sportfogyasztás motivációs elméletében (Trail és James 2001, Bácsné et. al. 2019, Balogh és Bácsné, 2019a; Balogh és Bácsné, 2019b) megfigyelhető, hogy a szurkolók mérkőzslátogatásában többféle motívum is megjelenik, úgy, mint a siker, ismeret, esztétika, dráma, szórakozás, család, vonzalom, teljesítmény és közösséghez való tartozás, mely elemek a csapat márkaértékeiben is visszaköszönek.

Brandépítésről a sport területén a korai 90-es évektől kezdve beszélhetünk, amikor a klubok elkezdtek jobban fókuszálni a szurkolókkal való kapcsolattartásra, kezdték felmérni és kiemelni a saját szurkolói bázisuk igényeit, mely hozzájárult a kereslet megismeréséhez (Gladden, 2014).

Az egyre professzionalizáltabb környezetben tevékenykedő sportcsapatoknak

folyamatosan adaptálniuk kell a fejlett márkaépítési technikákat annak érdekében, hogy márkájukat a fogyasztók szempontjából jelentőségteljesnek, különbözőnek tartsák, a versenytársaktól (Kaynak, Salman, Tatoglu, 2008), azaz a márkaelemek egyedivé és jól beazonosíthatóvá tegyék azt. A sportipart napjainkban a tágabb szórakoztatóipar részének tekintik (Bauer et al., 2008). Noha a pályán elért sikerek továbbra is fontosak, a professzionális sportcsapatoknak alkalmazkodniuk kell a folyamatosan bővülő szórakoztatóiparhoz a márkaérték növelésével is (Rein, Shielde és Grossman, 2015).

A brandépítés alapjaként fontos meghatározunk a márka, a márkaeszmefogalmát, melyre számos kutató tett kísérletet. Az Amerikai Marketing Szövetség definíciója szerint (Kotler 1998, 396.o.): „a márka lehet név, kifejezés, jel, szimbólum, formatervezés vagy ezek valamilyen kombinációja, azzal a céllal, hogy az eladó vagy az eladók adott csoportjának termékeit vagy szolgáltatásait megjelöljék és megkülönböztessék a konkurenciától”. Az előzőleg idézett márka fogalom meghatározás kevésbé veszi figyelembe a fogyasztói oldalt. Ezért az újabb és rövidebb, de a fogyasztói oldalt is figyelembe vevő márka definíció a következőképpen hangzik: a „márka a fogyasztó fejében lévő imázsok, benyomások összessége”. (Neumeier 2006, 4.o.) Ezeknek a megfogalmazásoknak a tükrében a sportcsapatok márkaértéke (brand equity) azokból a márka alkotókból származik, amelyeket a sportfogyasztók hozzárendelnek

(Gladden - Milne, 1999). A márka cél meghatározása, Kotler szerint (1998, 491 o) „hogyan adott eladó vagy eladók csoportjának termékeit vagy szolgáltatásait azonosítsa és megkülönböztesse őket a versenytársakétól” Nemcsak a nemzetközi szakirodalom, hanem hazai kutatók is behatóan foglalkoztak a márkaidentitás meghatározásával (Tasnádi 1995, Kunsági 1999). Az egyik legáltalánosabban elfogadott definíció szerint „A márka olyan szimbólumok összessége, melynek feladata termékeknek és szolgáltatásoknak egy meghatározott gyártóval, forgalmazóval való azonosítása és egyúttal azoknak más termékektől való megkülönböztetése” (Bauer-Berács, 1998, 194 o.). Achenbaum (1993) fogyasztói márkaértékként határozza meg a már-

kát, ahol a fogyasztói érzékelések és érzelmek összessége a termék tulajdonságairól az, ami márkaként határoz meg egy terméket a márkázatlan társaitól. Fontos különbséget tenni a márka és a védjegy között, amely Sándor és Szeles (1985) szerint a következőképpen hangzik: „Minden védjegy márka, de nem minden márka védjegy”.

Aaker (2000) szerint is összetett fogalom a márka, ennek megfelelően a márkaértékek alapját több tényező együttese jelenti, melyet az 1. számú ábra szemléltet. Parasuraman (1985) általi márkaminőség meghatározás szerint az, amit ő annak elismer a tapasztalatai alapján. A márkaismertség, a márkahűség, valamint a márkaasszociációk további fontos faktorai a márkaértéknek.

1. ábra: Aaker, és Joachimsthaler (2000, p. 31) brand equity model - fogyasztói márkaérték modellje (Forrás: Aaker és Joachimsthaler (2000, p. 31). Brand leadership alapján saját szerkesztés)

A versenysportban manapság már szinte csak sportvállalkozások formájában működnek a különféle sportszervezetek. Ezeknek a vállalkozásoknak egy kialakult márkakép a következő előnyöket nyújthatja:

- Nagyobb lojalitás a csapat mögött álló támogatóktól.
- Kevésbé érzékenyen reagál egy esetleges gazdasági válságra.
- Nagyobb kereskedelmi támogatás és együttműködés lehetősége.
- A merchandising termékek jobb eladhatósága, plusz bevételek generálása.
- A márka kiterjesztés lehetősége.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a márkateremtés lényegi alapja a megfelelő eszközök kiválasztása, melyek alkalmasak a termék egyedi beazonosítására, más termékektől való megkülönböztetésére, azonban a márka alapját a minőség fogja adni.

Célkitűzések

Tanulmányunkkal összefüggő kutatásunk célja az Eke-Eger-Kok férfi kosárlabda csapat ismertségének, a csapattal való azonosulás és márkaelemek megítélése az egyetemista hallgatók körében.

Hipotézisek

H.1. Feltételezésünk szerint az egyetem kosárlabda csapatának ismertsége magas lesz az egyetemista hallgatók között, mely jó alapot szolgáltat a márkaépítéshez.

H.2. Feltételezésünk szerint a csapat ismertségének a mértékét emeli, hogy nemcsak a felnőtt másodosztályú baj-

nokságban szerepel a gárda, hanem az MEFS által szervezett országos Magyar Egyetemi és Főiskolai Bajnokságban (MEFOB) is.

Anyag és módszer

A felméréshez egy kérdőíves kutatást választottunk, melyhez a kérdőívet online formában töltöttük ki az Eszterházy Károly Egyetem hallgatói körében a 2020. tanév tavaszi félévében. A saját szerkesztésű kérdőívben különböző kérdéscsoportokat képeztünk, melyek 5 dimenzióba különültek. A kérdések egy része a csapat ismertségére kérdezett rá, voltak olyanok, amelyek az egyediségre, a jelképrendszerre, a vonzerőre (események helyszíni vagy online követése), illetve voltak, amelyek a minőségi elemekre kérdeztek rá a válaszadók körében. A megkérdezetteknek a kérdésre vagy állításokra egy 1-5-ig terjedő Likert skálán kellett választ adni, hogy mennyire értenek egyet az állítással vagy mennyire igaz rájuk egy egy állítás. (1= egyáltalán nem, 2= kismértékben, 3= közepesen, 4= nagyon, 5= teljes mértékben). Az egy- egy csoportba tartozó állítások átlagértékeiből állapítottuk meg a csapat ismertségét és főbb márkaértékeit az egyetemi hallgatók körében leíró statisztikával.

Minta bemutatása

A kérdőívet az Eszterházy Károly Egyetem egri Kampuszán teljes munkarendű (nappali tagozat) alap és mesterképzésben tanuló hallgatók körében töltöttük ki, akik a felmérést jelentő populáció alapját képezték a felmérés

időpontjában (N=3421 fő hallgató). A hallgatók mintegy 10,49%-a, 359 fő töltötte ki a kérdőívet. A kitöltők átlag életkora 19,6 év (sd= 1,56) volt. A kérdéseket kitöltő hallgatók 16,43%-a (59 fő) I. évfolyamos, a 31,19%-uk (112 fő) II. évfolyamos, 34,81%-uk (125 fő) III. évfolyamos volt, a mintából 17,5% (63 fő) osztatlan képzésben tanult (IV, V. évfolyamos). A válaszadók 10,5%-a (38 fő) az Informatikai, 22%-a (79 fő) a Pedagógiai, 25,9%-a (93 fő) a Bölcsész tudományi, 28,4%-a (102 fő) a Gazdaságtudományi és 41,5%-a (149 fő) a Természettudományi karon tanuló hallgató volt. A minta nemek szerinti megoszlásában a férfiak dominanciája figyelhető meg, a válaszadók 66% férfi (237 fő), 34% (122 fő) nő volt, aminek háttérében állhat, hogy a férfiak közül többen követik nyomon szurkolóként is a sporteseményeket, talán ezért a sporttal kapcsolatos kérdésekre is nagyobb válaszadói hajlandóság van körükben.

Eredmények

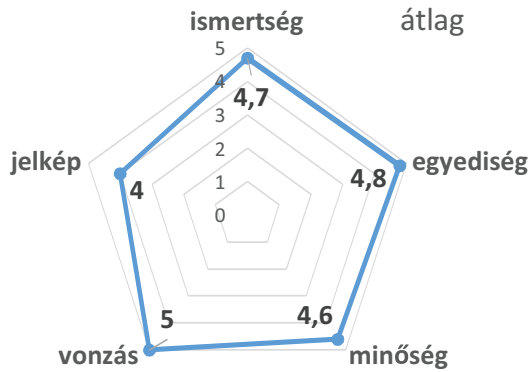
A kutatás eredményei alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy a csapat rendelkezik jól beazonosítható márkaelemekkel, az összes márkalkotó tekintetében a jelképrendszer kapta a legalacsonyabb pontszámot, melyen javítani szükséges (2. ábra)

A korábbi kutatás (Váczi, 2017), melyet a felnőtt lakosság körében végeztünk, nem hozott ilyen kedvező eredményeket, mert akkor az ismertség, a vonzerő és a jelképrendszer csupán 3-as átlagértéket mutatott.

Ennek oka, hogy hazánkban a csapat-

sportok között a passzív sportfogyasztás (mérkőzések látogatottsága) területén a látványcsapat sportágak közül a labdarúgás az, melynek hagyományai nagy múltra tekintenek vissza és nemzeti identitásunk részeként sokkal szélesebb az aktív és passzív fogyasztói bázisa (Bácsné et al, 2019) a többi sportághoz képest, bár ezen a nézőszámmon is van javítani való. Más országokban például az Egyesült Államokban a passzív sportfogyasztás, azaz a kedvenc csapatunk sporteseményeinek nyomon követése, az azon való szurkolás az egyik legnépszerűbb szabadidős tevékenység, addig hazánkban a látványcsapat sportágak már a rendszerváltás óta nézőszám problémákkal küszködnek (Bácsné et. al. 2018; Balogh et al. 2019).

Az egyetem hallgatói körében az egyetemi csapat ismertsége és elismertsége, vonzereje sokkal kifejezettebb, mint a korábbi a felnőtt lakosság körében elvégzett kutatásban, ez magyarázható azzal, hogy az egyetemhez való tartozás az egyetemi sport a hallgatók körében nagyobb kötődést jelent, mint a korábbi kutatásban a felnőtt lakosság körében.

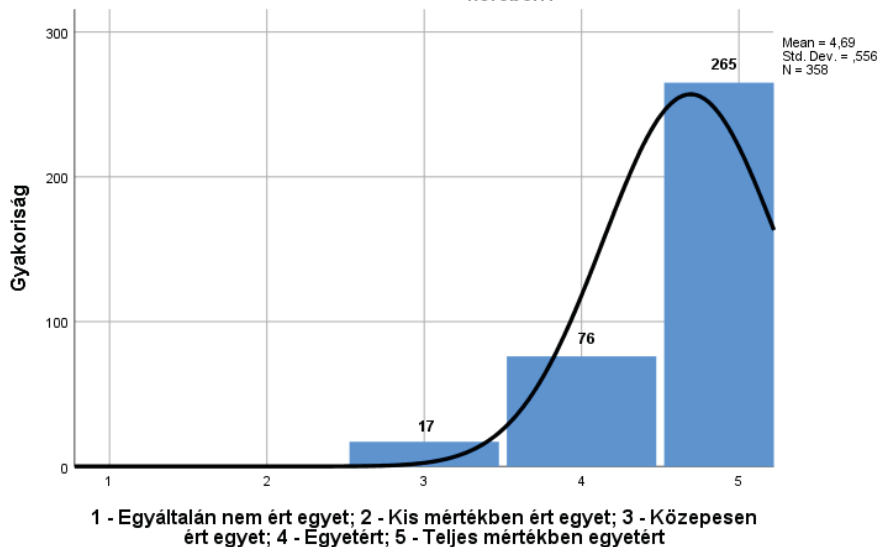

2. ábra: A Eke-Eger- Kok kosárlabda csapat ismertségének és márkavértékének alakulása az egyetemi hallgatók körében. (1= egyáltalán nem, 5= teljes mértékben) (Forrás: saját szerkesztés)

Az 3. ábra adatai azt mutatják, hogy az egyetemi hallgatók megítélése szerint a csapat ismertsége megfelelő, hiszen az állítással közepesen egyetértők százalékos aránya 4,7% (17 fő), az állítással egyetértők aránya 21,2 % (76 fő), míg a teljes mértékben egyetértők aránya

74,1% (266 fő). Az egyetemi hallgatók megítélése szerint a csapat ismertsége megfelelő (átlag=4,69, SD=0,555, medián= 5, módusz=5). A magas átlagértékhez (4,69) kis szórásérték (0,555) tartozik, mely azt mutatja, hogy a hallgatók válaszai egységesek voltak.

Véleménye szerint az egyetem kosárlabda csapat megfelelő ismertséggel rendelkezik az egyetemi hallgatók körében?

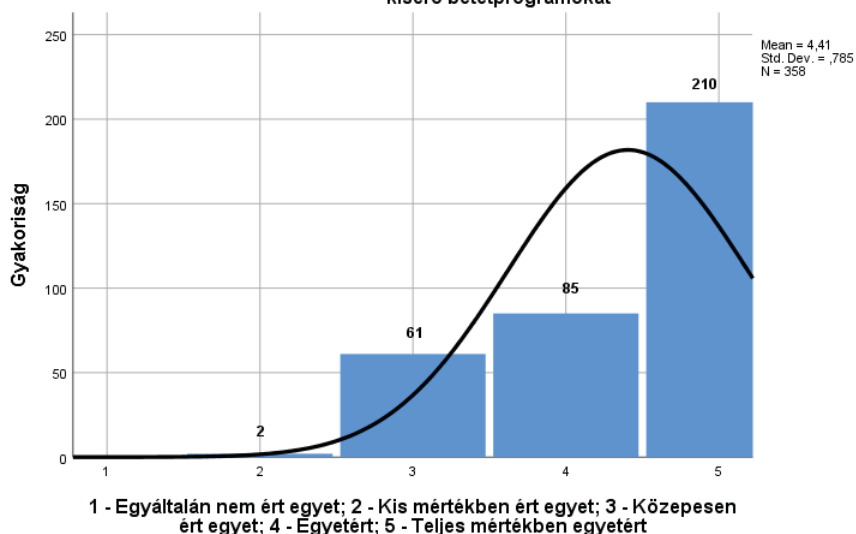
3. ábra: Az egyetemi kosárlabda csapat ismertségének megítélése egyetemi hallgatók körében (1= egyáltalán nem, 5= teljes mértékben) (Forrás: saját szerkesztés)

A 4. ábra eredményei igazolják, hogy a hallgatók is fontosnak vélik a mérkőzések promócióját és a kísérő programok szervezését, hiszen a válaszadók 58,5%-a (210 fő) teljesen egyetért az állítással, míg 24 %-uk (86 fő) egyetért ezeknek a programoknak a fontosságával. Ezt az eredményt a Likert skála átlagértéke= 4,41 (SD=0,78, módusz=5, medián=5) is megerősíti. Ezek a promóciók emelhetik a mérkőzésen résztvevő nézők számát, amellyel az ismertség is nő. A promóció sok esetben online felületen zajlik, mely költséghatékony, gyors és igazodik korunk trendjeihez, miszerint a hagyományos marketingkommunikációs eszközökkel szemben előnyt élveznek az online felületek.

A kísérő programok a tartalmas szabadidőeltöltést, a szórakoztató funkciót tudják erősíteni a mérkőzések szüneteiben, az esemény előtt és után, mely javíthatja a passzív sportfogyasztóknál az adott sporteseménynél észlelt minőségét, mely által emelkedhet a nézőszám a további mérkőzéseken.

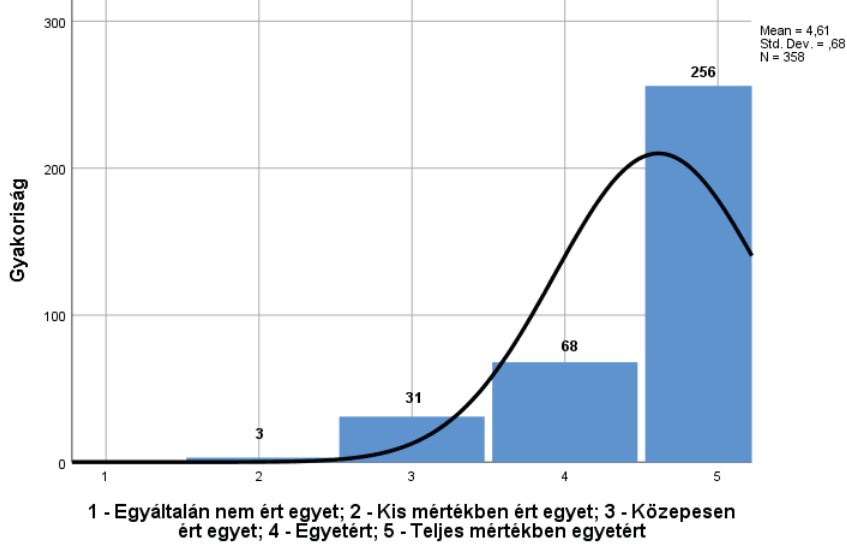
Az 5. ábrán a mérkőzés látogatottságával kapcsolatos állítást láthatjuk. A hallgatók 90,6%-a (325 fő) egyetért, vagy teljes mértékben egyetért ezzel az állítással, mely mutatja, hogy a hallgatók részt vesznek az egyetemi csapat versenyein szurkolóként. A Likert skála adatai is megerősítik ezt az eredményt, ahol az átlag= 4,61, (SD=0,67, módusz=5, medián=5).

Mennyire tartja fontosnak az egyetemi kosárlabda csapat mérkőzéseinek a promotálását, a mérkőzéseket kísérő betétprogramokat

4. ábra: Az egyetemi kosárlabda csapat mérkőzéseinek promotálásának fontossága a mérkőzéseket kísérő betétprogramok alapján (1= egyáltalán nem, 5= teljes mértékben) (Forrás: saját szerkesztés)

Mennyire igaz az alábbi állítás Önre? Rendszeres látogatója vagyok az egyetemi kosárlabda mérkőzéseknek.

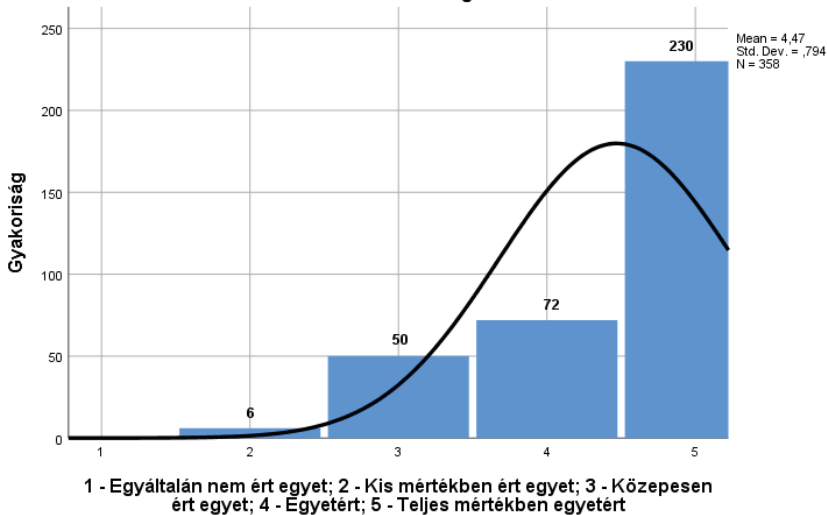

5. ábra: Az egyetemi kosárlabda mérkőzéseknek látogatásának eredményei (1= egyáltalán nem, 5= teljes mértékben) (Forrás: saját szerkesztés)

A 6. ábra eredményei igazolják, hogy a hallgatók büszkék csapatuk sikereire, mely erősíti az egyetemi identitást. Ezt igazolja, hogy a válaszadók 84,3%-a (303 fő) egyetért, vagy teljes mértékben egyetért az állítással. (Likert skála

átlag=4,47, SD=0,793, medián=5, módusz=5). Az adatokból megállapíthatjuk, hogy a csapat szurkoló táborához való tartozás közösségformáló szerepével segíti az egyetemi szocializációt, és emeli a csapat ismertségét.

Mi a véleménye a következő állításról? A kosárlabda csapat szereplése büszkeséggel töltheti el az egyetemi hallgatókat.

6. ábra: A kosárlabda csapat szubjektív megítélése büszkeség tekintetében (1= egyáltalán nem, 5= teljes mértékben) (Forrás: saját szerkesztés)

Ezek az eredmények is azt jelzik, hogy az Eszterházy Károly Egyetem hallgatóinak fontosak a kosárlabda mérkőzések. A csapat magas fokú ismertséget és megbecsülést vívott ki a hallgatók között.

Megbeszélés és következtetések

Az egyetem hallgatói körében az egyetemi csapat ismertsége és elismertsége, vonzereje sokkal kifejezettebb, mint a korábbi a felnőtt lakosság körében elvégzett kutatásban (Váczi, 2017). Ez magyarázható azzal, hogy az egyetemhez való tartozás, az egyetemi sport a hallgatók körében nagyobb kötődést jelent, mint a korábbi felnőtt lakosság körében elvégzett kutatásnál. A kutatás megerősítette, hogy a hallgatók pozitív attitűddel rendelkeznek az egyetemi sport és sporteredmények iránt, nyomon követik az egyetem sportcsapatát és annak eredményeit, büszkék ezekre az eredményekre, hiszen magukénak érzik ezt. Így a sport a hallgatói identitás megerősítésének egyik jó eszköze (Weiss 2010, Poth et. al. 2014), melyet több nemzetközi kutatás is megerősít. Ez azt is jelenti, hogy a sportcsapatok és azok eredményeit az egyetem fel tudja használni a marketingkommunikációban, vagy akár a hallgatóknak közvetített üzenetekben. A kosárlabdázás, mint látványcsapat sport és a csapatsportok különösen alkalmasak a hallgatói identitás erősítésére (Here-James 2007), az egyetemhez való kötődés és pozitív viszonyulás erősítésére, mert a csapatsportok a közösséget, a csapatszellemet erősítik és tesztelik meg.

A vizsgálatunk megerősített minket abban, hogy a csapat rendelkezik megfelelő szintű márkaelemekkel. Mind az öt vizsgált márkaérték kapcsán jobb eredmények születtek a hallgatók körében elvégzett kutatás során, mint a korábbi vizsgálat által mutatott felnőtt lakosság körében (Váczi, 2017). Az egri lakosok körében tovább szükséges népszerűsíteni a csapatot, mellyel az ismertsége is növekedhet. Ehhez jó példa lehet a közönségtalálkozók szervezése a helyi lakosság részére. A város rendezvényein pl. a városi vagy családi rendezvényeken látványos kosárlabdabemutatót és közönség-találkozóval szólítani meg a helyi lakosokat, árusító standokon merchandising termékek értékesítése. A kosárlabda meccsek előtt és szünetben színesebb program összeállítás (cheerleader bemutató, nyemremény sorsolás, arcfestés, stb). A közvetített stream-ek elérhetőségét direct mail formájában eljuttatni az egri cégek HR-es kollégáinak, akik a dolgozóknak továbbíthatják:

Konklúzió

A vizsgálat során az alábbi következtetésekre jutottunk. A korábbi márkakutatással (Váczi, 2017) ellentétben az egyetemi hallgatók jobban, behatóbban ismerik az egyetem kosárlabda csapatát, mint a városban lakó polgárok. Azonban úgy véljük, hogy még tovább lehetne fejleszteni a csapat ismertségét az egyetemen, elérve azt, hogy a hétközi egyetemi mérkőzések magas nézőszáma megmaradjon a hétvégi bajnoki mérkőzések esetében is. A következő eszközökkel, eljárásokkal

lehetne elérni az előbb említett célt. A csapatnak egyelőre nincsen saját honlapja, az összevont egyetemi sportoldalon szerepelnek csak a hírek. Mindenképpen szükséges lenne egy saját internetes oldal, ahol nemcsak az egyetemi polgárok, hanem a városlakók is tudnának tájékozódni a csapattal kapcsolatos legfontosabb hírekről. Mindenképpen ajánlott lenne az egyetemi csapatok bevonásával a merchandising tárgyak készítése és annak értékesítése, mely a szimbólumrendszert, az ismertséget és az asszociációt, mint főbb márkavértékeket erősíthetné. Fontos lenne a különböző IKT, digitális eszközök bevonása is, hiszen Varga (Varga, 2018) kutatása szerint az egyetemi hallgatók használják ezeket. A kutatás szerint a labdajátékok és az atlétika oktatásába lehetne a legjobban bevonni az IKT eszközöket, ebből kiindulva nemcsak az oktatás területén, hanem egy sportcsapat brandjének a felépítésében is használni lehetne a különböző digitális eszközöket a marketingépítés területén. Az egyetemek életében nagy hangsúly van az innováción (K+F+I). Ezt az innovációt mindenképpen alkalmazni kellene az egyetemi sport közegébe is, például a mérkőzéseket közvetíteni lehetne egy internetes stream révén, melynek jelentősége most a COVID járvány miatt még jobban felértékelődik. Emellett akár a sportcsarnokon belüli drónfelvételekkel, a sportcsarnokban megtalálható óriás videó kivetítő mérkőzések alatti bevonásával látványosabbá, ezáltal szórakoztatóbbá, innovatívabbá válhatnak a kosárlabda mérkőzések. Igaz, hogy az

észak-amerikai egyetemi bajnokságok több ezres nézőszámától messze elmaradunk, azonban folyamatosan dolgozunk kell azon, hogy az egyetemista hallgatók büszkének legyenek sportoló társaikra, azonosulni tudjanak a sport által közvetített értékekkel és aktív részesei legyenek szurkolóként a sportcsapatok mérkőzéseinek.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését a “GINOP-2.3.2-15-2016-00062 Életminőség fejlesztése Kelet-Magyarországon: Táplálkozás-, teljesítménybiológiai és biotechnológiai experimentális kutatások és eszközfejlesztések a humán megbetegedések megelőzésére és kezelésére” projekt támogatta.

Felhasznált Irodalom

- Aaker, D. A., & Joachimsthaler, E. (2000). *Brand leadership*. New York: The Free Press.
- Achenbaum, A. A. (1993): The Mismanagement of Brand Equity. ARF Fifth Annual Advertising and Promotion Workshop in Keller K. L. (1998) Strategic Brand Management. Prentice Hall, New Jersey.
- Bácsné Bába, É., Balogh, R., Bács, B., Molnár A., Fenyves V., Müller A. (2019): A passzív sportfogyasztás motivációinak vizsgálata a nemek tükrében. *Economica (Szolnok)* **10**:1pp. 30-35., 6 p.
- Balogh, R., Bácsné Bába, É. (2019a): Az MSSC szurkolói motivációs skála adaptálása egyetemi hallgatók körében. *Studia Mundi-Economica*. **6**:3 pp. 3-10.
- Balogh, R., Bácsné Bába, É. (2019b): Sportszövetségi intézke-

- dések attitűdvizsgálata. *Acta Carolus Robertus*, **9**:1 pp. 23-33.
- Balogh, R., Bács, Z., Fenyves, V., Müller, A., Dobay, B., Bácsné Bába, É. (2019): Are all Marketing Campaigns in Vain if The Product is Bad? Examining Factors that Influence Demand for Football Matches. *Selye E-Studies*, **10**: 2 pp. 11-20
 - Bácsné, Bába É.; Balogh, R.; Bács, Z.; Fenyves, V.; Dajnoki, K. (2018): Sportszolgáltatások keresleti, kínálati oldalának elemzési lehetőségei. *Studia Mundi- Economica* **5**: 3 pp. 19-33. Paper: 10.18531/Studia. Mundi.2018.05.03.19-33, 15 p. (2018)
 - Bauer, A., Berács, J. (1998): Marketing. Akadémia Kiadó, Budapest. p 194.
 - Bauer, H.H., Stockburger-Sauer, N.E. & Exler, S. (2008). Brand image and fan loyalty in professional team sport: A refined model and empirical assessment. *Journal of Sport Management*, **22**(2), pp 205-226.
 - Crompton, J. L. – Mackay, K. J.: 1989. Users' perceptions of the relative importance of service quality dimensions in selected public recreation programs. *Leisure Sciences*, **11**, pp. 367–375.
 - Gladden, J. & Milne, G. (1999). Examining the importance of brand equity in professional sport. *Sport Marketing Quarterly*, **8** (1), pp 21-29.
 - Heere, B., & James, J. D. (2007). Sports teams and their communities: Examining the influence of external group identities on team identity. *Journal of Sport Management*, **21** (3), pp 319-337.
 - Kaynak, E., Salman, G. and Toglul, E. (2008). An integrative framework linking brand associations and brand loyalty in professional sports. *Journal of Brand Management*, **15** (5), pp 336–357.
 - Kotler, P. (1998): Marketing menedzsment – elemzés, tervezés, végrehajtás, ellenőrzés. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. p 396.
 - Kunsági, A. (1999): A márkaválasztás háttere – a személyiségelméletek alkalmazási lehetőségei a fogyasztói magatartás kutatásában Ph.D. Disszertáció Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdálkodástani Ph.D. Program
 - Neumeier, M. (2006): The Brand Gap – How to Bridge the Distance Between Business Strategy and Design. New Riders, Pearson Education, p 4.
 - Parasuraman, A.- Zeithaml, V. A.- Berry, L. L.: 1985. A conceptual model of service quality and its implication for future research. *Journal of Marketing*, **49** (April), pp. 41–50.
 - Pot, N., Schenk, N., & Van Hilvoorde, I. (2014). School sports and identity formation: Socialisation or selection?. *European Journal of sport science*, **14** (5), 484-491.
 - Pritchard, M., Stinson, J. (2014): Leveraging Brands in Sport Business. In: Gladden, J. : Brand Equity: Management and Measurement in Sport. Routledge, 3-21.
 - Rein, I., Shields, B. & Grossman, A. (2015). The Sports Strategist: Developing leaders for a high-performance industry. Oxford University Press.
 - Sándor, I., Szeles, P. (1985): Marketing kommunikáció az idegenforgalomban. Idegenforgalmi propaganda és kiadó vállalat, Bu-

dapest.

- Tasnádi, J. (1995): A márka- és a márkaérték-létrehozás és mérés egyes kérdései. (1995) Vezetéstudomány, **26**. pp. 73-80.
- Trail, G. – James, J. (2001): The motivation scale for sport consumption: assessment of the scale's psychometric properties. In: Journal of Sport Behavior. Vol. **24**, No. 1. (pp. 108-127.)
- Vácz, P. (2017): Marketing és menedzsment módszerek a kosárlabda sportágban az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi régióban. doktori értekezés – Kerpely Kálmán Doktori Iskola Debreceni Egyetem.
- Varga, A. (2018) IKT-eszköz-használati szokások vizsgálata testnevelés szakos hallgatók körében Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei (**45**. köt.). Tanulmányok a sporttudomány köréből = Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Sport. pp. 17-24.
- Weiss, O. (2010). University Sports: Major Development and New Perspectives. Physical Culture and Sport. Studies and Research, **48** (1), 66-70.

ZIMÁNYI RÓBERT G.

A COVID-19 HATÁSA VERSENYSPORT VÉGEREDMÉNYEKRE – IGAZSÁGOS DÖNTÉSEK A NEMZETI LABDARÚGÓ SZÖVETSÉGEKNÉL

THE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE FINAL RESULTS OF THE COMPETITIVE SPORTS – JUST DECISIONS AT THE NATIONAL FOOTBALL ASSOCIATIONS

Absztrakt

Célkitűzés: A COVID-19 nemcsak a sportra gyakorol hosszútávú hatásokat, hanem társadalmilag is kiemelt kérdés. Elsődleges cél a vírus terjedésének megfékezése és a népesség egészségmegőrzése. Az elsődleges társadalmi feladatok megoldása, vagy megoldására való törekvés után a sportra, mint társadalmi alrendszerre is szegeződhet a figyelem.

A tanulmány a versenysportot vizsgálja, ezen belül a nemzeti labdarúgó bajnokságok végeredményeit. A legtöbb bajnokság még zajlott, amikor kitört a COVID-19 világjárvány, amely következtében szüneteltettek bajnokságokat, amelyeket vagy folytattak a korlátozások után, vagy véget vetettek a szezonnak. Ha tudták folytatni a bajnokságot és le tudták játszani a hátralévő mérkőzéseket, akkor az eredeti versenykiírásnak megfelelően lehetett hirdetni végeredményt és bajnokot. Azonban mi a helyzet azokkal a bajnokságok-

kal, ahol idő előtt véget vetettek a szezonnak? Ebben az esetben is meghatároztak végeredményt? Ha igen, mi alapján? A végeredmények meghatározásakor a szervezők a legigazságosabb döntést próbálták meghozni. De mi alapján igazságos egy bajnokság végeredményének meghatározása? A tanulmány több igazságosságelméletet is vizsgál, amelyek szerepet játszanak a labdarúgó nemzeti bajnokságok megállapított végeredményében.

Anyag és módszer: A tanulmány több esetpéldán is igazolja, hogy valóban igazságos döntést hoztak a szervezők. Nem az egyetlen, de az egyik legfontosabb kérdés: mely igazságosságelmélet vagy -elméletek domináltak a végeredmények meghatározásában?

Eredmények és következtetés: A versenysport természetének megfelelően a végeredmények meghatározásában a meritokrácia eszméje dominált, azonban meritokrácián belül is tapasztal-

ható különbség: az elért eredmények időbelisége és aktualitása között. A sportpályán elért eredmények mellett sok esetben az egyenlőségre törekvő egalitarianizmus is megjelent, mint igazságossági elv, ahogy a (benthami és milli) utilitarizmus, valamint a pozitív diszkrimináció is – utóbbi a (sandel) sokszínűség elősegítése érdekében.

Kulcsszavak: COVID-19, versenysport, labdarúgás, végeredmények meghatározása, igazságosság

Abstract

Objective: COVID-19 has long-term effects – not only on sport, but it is also a socially prominent issue. Primary goal: stopping the spread of the virus and maintaining the health of the population. Solving (or trying to solve) these primary social problems attention can also be focused on sport as a social subsystem. The study examines the competitive sport, including the final results of the national football championships. Most championships were going on when the COVID-19 pandemic broke out. As a result, the most of the championships were suspended – which were either continued after the restrictions, or ended the season. If the championships could be continued (so they were able to play the remaining matches) then the final results could be announced according to the original competition regulations. However, what about the tournaments, where the season ended prematurely? In this case, was the final result deter-

mined as well? If so, on what basis? At determining the final results, the organizers tried to make the most just decision. However, on what basis is it just to determine the final results of these championships?

Material and methods: The study examines several theories of justice which play a (key) role in determining the final result in different national football championships. The study confirms this theory in several case examples: the organizers (league association) really made a just decision. The only, but the most important question is: which theory of justice was (or theories of justice were) dominated in determining the final results? In each case examined, the principle of meritocracy appeared (at some level).

Results and conclusions: In accordance to the nature (telos) of the competitive sports, at determining of the final results the idea of meritocracy dominated. However, there is also a difference within meritocracy: between the timeliness and actuality of the reached results. In addition to the achievements on the sports field, the egalitarianism has also appeared in many cases, as another theory of justice – as well as the utilitarianism (by Bentham and Mill) and the positive discrimination, the latter to promote the diversity (interpreted by Sandel).

Keywords: COVID-19, competitive sport, football, determination of the final results, justice

Bevezetés

A 2019-es év végén egy nagyon komoly és veszélyes vírust azonosítottak, a COVID-19-et – ennek ellenére a társadalmi mindennapokba, így a sportba is 2020-ban került a köztudatba, amikor a WHO világjárvánnyá nyilvánította (Koronavírus-gov, 2020). Nagyon komoly egészségügyi, társadalmi károkat okozott és okoz a vírus még a mai napig, emberéleteket követelve. Ilyenkor természetesen nem a sport a legfontosabb, hanem továbbra is az emberélet, a vírus okozta társadalmi problémák mielőbbi megoldása. A koronavírus járvány a sportot sem kímélte, tanulmányom a sportéletben, ezen belül a labdarúgásban bekövetkezett hatások egy részével foglalkozik, ezen belül a COVID-19 okozta sportélet leállításának, szüneteltetésének és igazságos végeredményének meghatározásával.

A COVID-19 következtében eleinte számos sporteseményt zárt kapuk mögött rendeztek, majd elhalasztottak, szüneteltettek bajnokságokat. Volt olyan bajnokság, amelyet sportosan kifejezve le is fűjtak, nem folytatták. A bajnokságok szüneteltetése nagyon fontos és hasznos volt társadalmilag, az egyének egészségmegőrzésének védelmében és a vírus terjedésének megfékezésében. Annak ellenére, hogy voltak közös (európai) minták a válságkezelésben, nem mindegyik ország ugyanazt az utat járta be. Ugyanez igaz a sportéletre is, a nemzeti labdarúgó szövetségek, a kormányzati döntésekkel összhangban más és más folytatást javasoltak a bajnokságokat tekintve,

amelyek a végeredmények meghatározására is hatással voltak. Minden esetben igazságos végeredmény-meghatározás és bajnokhirdetés történt? Ahol szüneteltették, majd folytatták a bajnokságot, ott egyszerűbb a helyzet, hiszen a versenypályán lehetőség nyílt bajnoknak lenni, de mi a helyzet azokkal a bajnokságokkal, akik nem játszották végig a COVID-19 miatt az idényt, ennek ellenére bajnokot hirdettek (olyan eset is előfordult, hogy nem hirdettek ebben a szezonban végső győztest). Igazságos döntés született minden esetben?

Mivel versenysport eseményről beszélünk, ezért a versenysport téloszának is meg kell felelni – mielőtt azonban rátérünk konkrétan a kutatási kérdésre, kezdjük távolabbról. A sporteseményeket különbözőképpen lehet csoportosítani és elemezni. Sportegyesületi analógiának megfelelően megkülönböztethetünk verseny és szabadidős sporttevékenységeket és sporteseményeket (Zimányi és Vermes, 2016). A különböző vizsgált nemzeti bajnokságok mindenképpen versenysport eseménynek számítanak, így ennek megfelelően is kell elemezni a bajnokságokat. Ha a versenysport téloszát szeretnénk megtudni, először is definiálni kell a télosz fogalmát. A télosz fogalmát Arisztotelésznel fedezhetjük fel, aki szerint meg kell találnunk a célt, a lényegi természetet (Bartlett és Collins, 2011). Ezen gondolatból kiindulva, mi lehet a sportban, egy (elsőosztályú) nemzeti bajnokság célja, lényegi természete, azaz télosza? Ezalatt az alábbi (a tudomány és közvéle-

mény számára is könnyen elfogadható) tézist értem: a sport normatív értékeinek betartása mellett, amely értékekre jelen tanulmányban nem térek ki (Simon et al., 2015), megnyerni adott versenyt „egyenlő kiinduló feltételek mellett”, legyőzni minél több ellenfelet úgy, hogy a végén adott csapat végezzen az első, vagy aspirációs szintként értelmezve a lehető legelőkelőbb helyezésem. Ha teljesül a feltétel, akkor a versenysport télosza is érvényesül. Azonban minden győzelem és bajnoki cím igazságos? Mindig igazságos végeredmény születik? A szervezők meg tudják igazságosan határozni a végeredményt? A válasz: igen, de csak akkor, ha előfeltételként teljesül adott esemény, jelen esetben a versenysport télosza. Azonban, hogy pontosabban megértsük az igazságot, meg kell vizsgálni a felmerülő és lehetséges igazságosságelméleteket is. Az igazságosság nemcsak napjainkban fontos társadalmi kérdés, már az Ókorban, Arisztotelész is a legfőbb erénynek nevezte (Bartlett és Collins, 2011). Azonban igazságosság alatt nem mindenki ugyanazt érti.

Célkitűzés

A tanulmány célja bemutatni, hogy számos igazságosságelmélet létezik, amelyek alkalmazhatóak a végeredmények meghatározása kapcsán is, ennek feltétele: a versenysport téloszának megfelelően, a döntésnél meritokrátikus, és kiválósági megkülönböztetést is kell alkalmazni, amely feltétel kizáró kritérium.

Hipotézis

A tanulmány egyetlen összetett hipotézist vizsgál, mely szerint létezik igazságosság a nemzeti labdarúgó bajnokságok végeredmény-meghatározásaival kapcsolatban. Ezen hipotézist aszerint tudom elfogadni, hogy szakirodalom alapján elfogadható igazságosságelméleti döntés születik-e, vagy sem. Sejtésem, feltételezésem alapján létezik igazságos végeredmény meghatározás, amely a versenysport téloszával összhangban van és ezen döntések a meritokrácia eszméjén alapulnak.

Anyag és módszerek

Ahogy korábban is említettem, igazságosság alatt nem mindenki ugyanazt az elvet érti. Nézzük, mi lehet ennek az oka, mely igazságosságelméletekre támaszkodhatunk? A vizsgálathoz fontos az igazságosságelméletek megismerése, amelyek a végeredmény igazságosságára fókuszálnak. Mit jelent az igazságosság? A válasz, ha úgy osztjuk el a „fontosabb dolgokat” helyes módon, ahogy megérdemeljük (Sandel, 2009). Felmerül azonban a kérdés: mit érdeklünk meg, és miért? Fontos az elkövetkezőkben az értelmezés szempontjából, hogy morális oldalról közelítsük meg a kérdéskört. A következőkben felsorolásra kerülnek olyan igazságosságelméletek, amelyek szerepet játszhatnak a nemzeti labdarúgó bajnokságok végeredményeinek meghatározása kapcsán. A tanulmány terjedelmére való tekintettel az igazságosságelméleteket nem elemzem minden részletére kiterjedően a teljesség igényének megfelelően, hiszen

a tanulmány a COVID-19, nemzeti labdarúgó bajnokság végeredményeire gyakorolt hatásait vizsgálja. A vizsgált igazságosságelméletek felsorolása után konkrétan elemzésre és kifejtésre kerülnek a tanulmány szempontjából releváns igazságosságelméletek gyakorlati aspektusai.

Az evolúciós igazságosság úgy értelmezhető, mint az evolúciós-elmélet adaptálása az igazságosságra vonatkozóan. Azaz elsődleges a külső és belső feltételeknek megfelelő alkalmazkodás (Darwin, 2015). Alkalmazkodás során (például egy minél jobb bajnoki helyezés elérése érdekében) úgy kell meghatározni a stratégiánkat és az ellenfelek elleni taktikánkat, hogy a mérkőzés során befolyásoló szereppel is rendelkezünk, azaz le tudjuk győzni mindig éppen aktuális ellenfelünket. Arisztotelésznél (ahogy korábban is említettem) az igazságosság legfőbb erényként jelenik meg, az arisztotelészi igazságosság a kiválóságra épít, azaz középpontban a kiválóság alapú megkülönböztetés szerepel. Arisztotelésznél az igazságosság kardinális erényként értelmezhető: az embereknek megadni azt, amit érdemelnek, ami jár nekik, és mindez a kiválóság alapján határozható meg és a többiek így is a legjobb helyzetbe kerülnek. (Bartlett és Collins, 2011). Az egalitarianizmus szerint egyenlőségre kell törekedni, „mindenki egyenlő” – a meritokrácia ezzel ellentétben az elért eredményeken alapuló rendszert és igazságosságot hirdet. A pozitív diszkrimináció is lehet egy igazságossági aspektus, amely alapján valamely szempont

szerint pozitívan megkülönböztetünk valakiket. Ilyen lehet többek között a sokszínűség elősegítése (Sandel, 2009). Nem tartozik a kutatáshoz, de fontos megemlíteni a diszkrimináció kapcsán, hogy a sportnak (is) mindenféle negatív diszkriminációt el kell utasítania, sőt: fel is kell lépni ellene – ezt a sport télosza is megköveteli. Azaz nem lehet a végeredményt bármilyen negatív diszkriminációs szempont alapján meghatározni.

Az utilitarizmus szerint a haszonelvűség a lényeg, Bentham a boldogság maximalizálásával foglalkozott, szerinte az élvezetnek nagyobbak kell lennie, mint a fájdalomnak (Bentham, 1996). Mill is megvédte a bírálókkal szemben a haszonelvűséget, etikájának középpontjában az egyéni szabadságjogok és a haszonelvűség összevetése és összeegyeztetése szerepel: az emberek bármit szabadon megtehetnek, amit csak akarnak, ennek egy feltétele, hogy nem árthatnak vele másoknak – és az állam sem korlátozhatja a szabadságjogokat (Mill, 1989). Mill filozófiájában kulcsszerepet kapnak a magasabb rendű élvezetek. Szerinte az alacsonyabb és magasabb rendű élvezetek között különbséget kell tenni. A magasabb rendű élvezetek erősebb, hosszabban tartó élvezeteket eredményezhetnek, amely boldogsághoz vezet.

1. táblázat: A vizsgált, télosznak megfelelő igazságosságelméletek bemutatása

Megnevezés	Rövid leírás	Hivatkozás
Evolúciós szemléletű igazságosság	alkalmazkodás a külső és belső körülményekhez, majd befolyásoló szerepre való törekvés	Darwin, 2015
Arisztotelészi igazságosság	kiválóság alapú igazságosság, kiválóság alapján történő megkülönböztetés	Bartlett és Collins, 2011
Egalitarianizmus	Egyenlőség elve, "mindenki egyenlő"	Sandel, 2009
Meritokrácia	elért eredményeken alapuló rendszer	Sandel, 2009
Pozitív diszkrimináció	valamely pozitív "tulajdonság" általi megkülönböztetés - például a sokszínűség elősegítése érdekében	Sandel, 2009
Utilitarizmus	haszonelvűség - Bentham boldogság maximalizálása, "élvezet > fájdalom"	Bentham, 1996
	Mill egyéni szabadságjogok-haszonelvűség kapcsolata, valamint a magasabb és alacsonyabb rendű élvezetek	Mill, 1989

(Forrás: saját szerkesztés)

Természetesen léteznek további igazságosságelméletek is, amelyeket nem elemzek jelen tanulmány keretein belül. A tanulmány az eseménnyel kapcsolatban felmerülő fent említett igazságosságelméleteket vizsgálja, a tanulmányban bemutatott esetpéldák során alkalmazott igazságosságelméletek alapján el kell dönteni, mely igazságosságelméletet követték a szervezők a végeredmények meghatározásával kapcsolatban, és miért. A tanulmányban több sportesemény kerül vizsgálat alá, amelyek végeredmény meghatározása különbözhet – egyben azonosak, a szervezők igazságos döntést szerettek volna hozni, és ha a versenysport téloszával nem ellentétes, akkor sikerült is nekik. A vizsgálat több nemzeti labdarúgó bajnokság végeredmény-meghatározásának kutatására összpontosít.

Eredmények

A nemzeti labdarúgó bajnokságok végeredményeinek meghatározása mi alapján igazságos? A következőkben a COVID-19 által módosított, vagy befejezettnek nyilvánított nemzeti labdarúgó bajnokságok végeredmény-meghatározásait mutatom be, és az azt igazoló igazságosságelméleteket. A továbbiakban is fontos, hogy csak olyan igazságosságelmélet lehet elfogadható, amely kompatibilis a versenysport végeredményének meghatározásával. A télosznak itt is teljesülnie kell: minden alapfeltételt biztosítani, hogy a versenysport télosza érvényesüljön – ez kizáró kritérium, e nélkül nem beszélhetünk igazságos végeredményről. Ennek megfelelően nem lehet például az egyenlőség elvére hivatkozva egy versenysport bajnokság végeredményét alea-típusú játék (Caillois, 1961),

azaz kockadobás, pénzfeldobás, vagy bármi hasonló szerencsejáték alapján meghatározni. Az egalitarianizmus eszméje közvetlenül nem felel meg a versenysport végeredményének téloszával, habár azt a gondolatot lehet üdvözölni, hogy mindenki egyenlő feltételekkel indul (bár ez sincs feltétlenül így, nincs ugyanolyan lehetőség az erőforrásokhoz való jutáshoz). A mindenki egyenlő elve alapján nem lehet meghozni és meghatározni versenysport esetén a végeredményt, valami (pozitív) alapján (leginkább a versenypályán elért eredmények alapján) meg kell különböztetni a győztest.

A végeredmény a versenyzőkön és a hozzájuk kapcsolódó kompetens csapaton, segítőkön és személyeken múlik, valamint a külső körülményeken. A versenyzők, csapatok célja, hogy minél jobb eredményt érjenek el, minél jobb végső helyezést a nemzeti bajnokságban. Győzni azonban nem mindenkinek sikerülhet, csak egy győztes lehet, ezért kell megadni a módját és értékét – amelyhez alapfeltétel a végeredmény igazságossága. Utóbbi megállapítás sem feltétlenül igaz, hogy „csak egy győztes lehet”, ezen kérdés megválaszolására (vagy cáfolatára) a későbbiekben térek ki.

A következőkben bemutatásra kerülnek különböző nemzeti labdarúgó bajnokságok hivatalos végeredmény-meghatározásai. A COVID-19 során a belga volt az első európai labdarúgó bajnokság, amelynek végét vetettek. Miként lehetett meghatározni igazságosan a végeredményt? A szervezők a 29 forduló utáni aktu-

ális állást végeredménynek tekintették (GOAL, 2020). Itt megfigyelhető egy részleges meritokrácia – hiszen nem játszott mindenki mindenkivel 2 alkalommal (egyszer hazai pályán, egyszer idegenben), azonban azt a csapatot hirdették ki győztesnek (FC Bruges), aki 15 pontos előnnyel vezetett. Kérdés lehet természetesen, hogy akkor is ezt a döntést hozták-e volna meg, ha nem ekkora előnnyel vezet egy csapat a bajnokságban. A meritokráciát egyenlővé tehetjük ebben az esetben az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetéssel. Ennek megfelelően az arisztotelészi kiválóságot a jövőben nem vizsgálom, helyette a meritokráciát elemzem, amelyet ezen esetekben egyenlővé teszek az „arisztotelészi kiválósággal” arra alapozva, hogy az elért eredmények a kiválóság alapú megkülönböztetés alapján születtek, azaz az elért eredményekkel egyik csapat kiválóbb volt, kiválóbban szerepelt a másiknál. Az egyenlőség elve csak részben teljesült, hiszen bár mindenki ugyanannyi mérkőzést játszott a bajnokság lefűjtésakor, azonban nem ugyanazok voltak az ellenfelek. Talán ezért sem volt kieső a bajnokságból, a sereghajtó Waasland-Beveren is megőrizte élvonalbeli tagságát (Jupiler Pro League, 2021), hiszen számukra végképp nem mindegy, mely („papíron” könnyebb vagy nehezebb) ellenfelek lettek volna még hátra a kiesés elkerülése ellen zajló versenyfutás során.

A német elsőosztályú Bundesligában az FC Bayern Münchent irányító Hansi Flick szerint mindenki a nulláról indul: „Ami eddig történt ebben az

idényben, már nem számít, nincs jelentősége. Mindenki a nulláról indul” (NSO/1, 2020). Ezen megállapítást nem tudom teljes mértékben elfogadni, ugyanis az eddig megszerzett pontokat nem törölték, azaz nem nulláról, de még nem is ugyanolyan helyzetből indultak a csapatok és várták a folytatást – ez legfeljebb csak egy képzeletbeli egalitarianizmus, hogy újraindult a bajnokság, újra fel kellett készülni a soron következő mérkőzésekre.

A francia elsőosztályú labdarúgó bajnokságnak is idő előtt véget vetettek a járványügyi helyzet és a negatív közeli jövőkép miatt. A végeredményt a mérkőzésenként szerzett pontátlag alapján határozták meg, így lett bajnok a PSG (Ligue1, 2020). Az addig elért eredményeken alapuló meritokrácia érvényesült, az egalitarianizmus elvével annyiban súlyozva, hogy a mérkőzések számával osztották el az eddig megszerzett pontokat. E tekintetben azonban ebben az esetben sem volt teljes egyenlőség, hogy nem ugyanazon ellenfelekkel szemben szereztek pontjaikat. „Papíron”, a pillanatnyi bajnokság állása alapján egyeseknek a tabellán elfoglalt helyezés alapján könnyebb, másoknak nehezebb ellenfelük lett volna még hátra (bár tudjuk, a bizonytalan végkimenetel jellemző a sportra, „bármí megtörténhet”). Ez alapján joggal érezhetik egyesek magukat megfosztva a lehetőségtől, hogy a bajnokság végén még jobb helyezést tudtak volna elérni. Azonban a szervezők lefűjték a bajnokságot, így „evolúciósan” alkalmazkodniuk kellett a kialakult (külső) körülményekhez. Ez

több csapatnak sem tetszett és a bajnokság lezárása miatt bírósághoz fordultak, a bíróság azonban elutasította a fellebbező klubok beadványát. A döntés értelmében az Olympique Lyon egyetlen egy ponttal maradt le az Európa-liga-indulást érő helyezésről, az Amiens és a Toulouse kiesett – utóbbiak sorsa ekkor még nem dőlt el, a bíróság a Francia Labdarúgó Szövetséget felülvizsgálatra kérte a következő évi bajnoki versenykiírással kapcsolatban (M4Sport, 2020).

A holland elsőosztályú labdarúgó bajnokságot is idő előtt befejezettnek nyilvánították, azonban annyi különbség van a belga és a francia bajnoksághoz képest, hogy nem hirdettek bajnokot (RTE, 2020). Az azonban azonos a belga bajnoksággal, hogy nem lesznek feljutók mellett kiesők sem. A bajnokság lefűjtésakor ugyanannyi pontja volt az Ajaxnak és az AZ Alkmaarnak. A helyzet annyiban egyszerű, hogy ez a két csapat indulhat a Bajnokok Ligája következő szezonjában. Annak a kérdésnek az eldöntése már nehezebb, hogy melyik csapat várhatja kedvezőbb helyzetből a sorsolást és melyik szakaszban kapcsolódik be a nemzetközi küzdelmekbe. Az Ajaxnak jobb volt a bajnokság lefűjtésakor a gólkülönbsége, így ha kedvezőbb helyzetből indul a Bajnokok Ligájában, akkor elmondható, hogy itt sem az egyenlőség elve alapján döntöttek, hanem az aktuális állás, azaz az eddigi meritokrácia alapján (ha pontegyenlőség esetén a gólkülönbséget is elért eredményként vesszük számításba, de miért ne tennénk). A döntésnél ugyanakkor nem

figyeltek arra, hogy mely csapatok kikékel nem játszottak még – ebben az esetben különösen fontos kérdés, hiszen pontegyenlőség van, nem mindegy ki-nek lennének „papíron” könnyebb ellenfelei. Ezen részleges meritokratikus döntésnek lehetnek vesztesei is. Az Európa-liga-kvótákat a bajnokság harmadik, negyedik és ötödik helyezettje, azaz a Feyenoord, a PSV és a Willem II kapja meg. A KNVB (holland labdarúgó-szövetség) határozatának egyik legnagyobb vesztese a hatodik helyezett Utrecht, amelynek hátránya egy meccsel kevesebbet játszva mindössze csak három pont volt a Willem II mögött. Az Utrecht emellett a kupadöntőbe is bejutott, amelyet szintén nem játszanak le, pedig onnan is kvalifikálhatta volna magát a nemzetközi porondra. (NSO/2, 2020). Ebben az esetben az egyenlőség elvét (például mérkőzés/pont átlag) alkalmazni kellett volna, hiszen egy mérkőzéssel kevesebbet játszottak, és még a kupadöntőbe is bejutottak, mégsem jutnak ki a nemzetközi porondra. Ugyanígy vesztes a másodosztály első és második helyezettje, hiszen ők elértek egy jó és „normál esetben” feljutást érő eredményt, mégsem lesznek tagjai a következő versenyszezonban az I. osztályú küzdelmeknek. Azaz a meritokrácia érvényessége csak az I. osztályra korlátozódik. A döntést azzal lehet indokolni, hogy az I. osztály magasabb rangú (rendű), ezért nagyobb hasznosságot hoz – így a milli utilitarizmust is megfigyelhetjük, mint jogos alapot szolgáltató igazságosságelméletet. A spanyol I. osztályú labdarúgó baj-

nokságban is azt tervezték, hogy ha nem tudják folytatni a küzdelmeket, akkor az aktuális eredmények, azaz meritokratikus teljesítmény alapján indulnának a csapatok a Bajnokok Ligájában (NSO/3, 2020). A „jobban hajrázó” csapatok így azonban hátrányt szenvedhettek volna el, például az Atletico Madrid is, aki évek óta tagja az UEFA Bajnokok Ligája versenysorozatának. Azóta azonban sikerült folytatni a bajnokságot, teljes szezonra törekednek és ennek megfelelően döntött is el a végeredmény, azaz a pályán nyújtott teljesítmény számított, az eredeti versenykiírással megegyezően (csak később fejezték be a bajnokságot a COVID-19 miatt).

A belga és a holland bajnokság mellett a skót pontvadászatot (bajnokságot) is lefűjték. A bajnokság végeredményét a mérkőzés/pont átlaga alapján határozták meg, így lett bajnok 13 pontos előnnyel a Celtic. A számítás (mérkőzés/pont átlaga) alapján egy helyen módosult a tabella, a St. Johnstone együttese feljött a 6. helyre, megelőzve a fővárosi Hiberniant (SUN, 2020). Ebben az esetben is a meritokrácia, azaz a versenypályán elért eredmények, teljesítmény számít, de itt még súlyozták az egalitarianizmussal is abban az értelemben, hogy mindenkinek ugyanannyi mérkőzésszámot vettek figyelembe. Az egyenlőség elve abban a tekintetben azonban itt sem érvényesült, hogy nem ugyanazon ellenfelekkel játszottak a csapatok, így elképzelhető, ha végig játsszák a bajnokságot, a St. Johnstone nem előzte volna meg a Hiberniant, ez azonban már soha nem

derül ki.

A lengyel I. osztályú labdarúgó bajnokságban azonban törekedtek az egyenlőségre (AA, 2020). Nem kezdeti egyenlőségről beszélünk (azaz nem nulláról és ugyanonnan indult mindenki), hanem az eddigi elért eredmények alapján folytatták a bajnokságot, azaz a szezon végén össze lehetett hasonlítani az eredményeket, mert mindenki mindenkivel ugyanannyi alkalommal játszott. Erről szól az egyenlő esélyek biztosítása. Ennek megfelelően időben csúszással, de ugyanaz a helyzet, mintha „nem lett volna COVID-19”, lejátszották a teljes bajnokságot, így a végeredményt is a pályán elért eredményekre épülő meritokrácia határozta meg (az eredeti versenykiírásnak is megfelelően).

A lengyel bajnoksághoz hasonlóan a magyar I. osztályú labdarúgó bajnokságban is lejátszották a még hátralévő mérkőzéseket (MLSZ, 2020). Így szintén lehetőség adódott, hogy érvényesüljön azon hipotézis, hogy a versenysportban egy bajnokságnak az a célja, télosza, hogy a legjobb győzzön, mindenki ugyanazon ellenfelekkel és ugyanannyiszor mérkőzzön meg (versenykiírástól függ, hány fordulás egy bajnokság, azaz ha páratlan számú akkor annyiban nincs egyenlőség, hogy nem minden csapat ugyanannyi alkalommal van hazai pályán és vendég környezetben, illetve egymás ellen is az egyik csapat többször lesz pályaválasztó – igaz utóbbi egyenlőségi elvű sorsolás útján dől el).

Észak-Írországból igen érdekes módját választották a végeredmény meghatározásának.

A COVID-19 miatt érthetően félbeszakították a bajnokságot, és hosszabban egyeztetés után egy matematikai modell alkalmazásával döntötték el a végeredményt, mégpedig úgy, hogy a lehetséges legvalószínűbb eredményeket vették figyelembe. Ez alapján a már akkor is élvonalas Linfield végzett az első helyen, és így a címvédőt újra bajnoknak nyilvánították (BBC, 2020). Ezen „zöld asztal melletti” modell is a meritokrácián alapul, azaz az eddig elért közelmúltbeli eredményeken, az egyenlőség elvét is felhasználva, miszerint minden hátralévő mérkőzést lemodelleztek. A teljes egalitarianizmus itt sem volt megfigyelhető, hiszen nem véletlenszerűen, ugyanannyi eséllyel határozták meg a mérkőzések végeredményeit, hanem (közel)múltbeli adatok alapján. A modell alkalmazásának még ellentmond, hogy a sportban nincs történetiség, nem lehet múltbeli eredmények alapján következtetni jövőbeni eredményekre, ott a fordultosság és a bizonytalan végkimenetel jelensége, nem beszélve arról, hogy a tranzitív reláció eszméje sem alkalmazható, azaz ha „A csapat legyőzi B csapatot, és B legyőzi C csapatot, attól még A nem győzi le feltétlenül a C csapatot”. Azaz a modell nem számolt a sportra jellemző váratlan eredményekkel és a bizonytalan végkimenetellel, így a végeredmény meghatározása kizárólag korábban elért eredményeken alapul. A következő táblázat összefoglalja a kutatás során vizsgált labdarúgó nemzeti bajnokságok lezárásának módjait, a bajnokok megállapításával.

2. táblázat: A vizsgált labdarúgó bajnokságok (2019/2020) lezárási módjai a Covid-19 hatására

Labdarúgó bajnokság	Lezárási mód	Bajnok megállapítása
belga	nem folytatták később (esetleg zárt kapuk mögött sem) a bajnokságot	"zöld asztalnál": FC Bruges
francia	nem folytatták később (esetleg zárt kapuk mögött sem) a bajnokságot	"zöld asztalnál": PSG
holland	nem folytatták később (esetleg zárt kapuk mögött sem) a bajnokságot	nem hirdettek bajnokot (Ajax, AZ Alkmaar)
spanyol	később folytatták a bajnokságot és végig játszották a még hátralévő mérkőzéseket	végig játszották a bajnokságot
skót	nem folytatták később (esetleg zárt kapuk mögött sem) a bajnokságot	"zöld asztalnál": Celtic
lengyel	később folytatták a bajnokságot és végig játszották a még hátralévő mérkőzéseket	végig játszották a bajnokságot
magyar	később folytatták a bajnokságot és végig játszották a még hátralévő mérkőzéseket	végig játszották a bajnokságot
észak-ír	nem folytatták később (esetleg zárt kapuk mögött sem) a bajnokságot	"zöld asztalnál": Linfield

(Forrás: saját szerkesztés)

Végezetül a labdarúgás esetében egy olyan példát említek, amely bizonyítja, hogy a COVID-19 okozta helyzet még (sajnos) a későbbiekben is meghatározza a versenysportot. A Bajnokok Ligája 2020/2021-es versenykiírásában egymérkőzéses párharcok következnek a selejtezőben – a play-off (rájátszás) fordulót leszámítva (UEFA, 2020). A meritokrácia csak a kiemelések során érvényesül, de az egymérkőzéses párharcok során teljes egyenlőség van abban a tekintetben, hogy ugyanolyan eséllyel sorsolják (50%-50% az esély), melyik csapat játszhat hazai pályán – nem számít a kiemelés, a rangsor, az UEFA-koefficiens, stb... Abban az ér-

telemben azonban nincs egyenlőség, hogy hazai pályán csak az egyik csapat játszhat, amely előnyt jelenthet a továbbjutásnál (akkor is, ha zárt kapus a mérkőzés) – ebben az esetben akkor lenne egyenlőség, ha oda-visszavágós lenne a rendszer, mindkét csapat fogadhatná a másikat egy-egy alkalommal (amelyre a kialakult járványügyi helyzet miatt módosult hivatalos versenykiírás szerint jelenleg nincs lehetőség).

A vizsgált esetpéldákban az utilitarista igazságosság, mint a hasznosság maximalizálása is megjelenhet azoknál a bajnokságoknál, amelyek a folytatás mellett kardoskodtak. Ugyanis, ha

folytatták a bajnokságot, akkor a gazdasági hasznosság maximalizálására is lehetett törekedni a szponzori szerződések fennmaradásával és a közvetítési jogokkal – utóbbi azért is érdekes, mert amely országokban szünetel vagy idő előtt véget ért a bajnokság, megvásárolhatják a közvetítési jogot más országok nemzeti labdarúgó bajnokságainak mérkőzéseire. Nem is szükséges, hogy a legszínvonalasabb bajnokságról beszéljünk, hiszen a magyar (Eurosport, 2020) és a fehérorosz (NSO/4, 2020) bajnokságot is több országban sugározták – utóbbi 10 országban, amelyre azért is volt lehetőség, mert a „karantén ideje alatt” is folytatták a küzdelmeket, ráadásul nézők előtt. Emellett további bajnokságokban korlátozottan és bizonyos szabályok betartása mellett nézőket is beengedtek, amely tovább maximalizálhatta a gazdasági hasznosság (például jegyár bevételek) mellett az egyéni boldogságot is. Az orosz labdarúgó bajnokság is utóbbinak megfelelően folytatódott (CTV, 2020) – az ország miniszterelnök-helyettese közölte, azért támogatják a folytatást, mert hiányzik a mérkőzések hangulata, az érzelmek, a lelátó zaja a labdarúgóknak és a szurkolóknak egyaránt (NSO/5, 2020).

Továbbá az elemzett összes esetben látható, hogy az „evolucionista igazságosság” minden esetben érvényesült – egy sajnálatos radikális külső tényezőnek (COVID-19) kellett megfelelni, ehhez alkalmazkodva, megfelelő (nemcsak sportszakmai, hanem magasabb rendű társadalmi) döntések meghozatalára volt szükség. A ver-

senykiírást a COVID-19 következtében módosítani kellett (idő előtti lezárás, vagy rövidített „végjáték”), vagy lehetőséget adni a szüneteltetésre és a későbbi folytatásra, ahogy láthattuk a fenti esetpéldák vizsgálatánál is. Így elsődleges volt a módosított versenykiíráshoz (és a bajnoki mérkőzések menetrendjéhez) való alkalmazkodás. A módosítás több esetben szélsőséges (de indokolt) lépéssel következett be, miszerint (ahogy a kutatásom is mutatta) a COVID-19 hatására az egészségügyi kockázatok miatt több bajnokságot is befejezettek nyilvánítottak. Nem lehetett ennek megfelelően a sportpályán elért eredményekkel befolyásolni a helyezéseket, az addig elért eredmények alapján hirdettek (vagy nem hirdettek) bajnokot.

Akár külső (COVID-19), akár belső (szövetségi döntések a folytatásról) körülményekhez kellett alkalmazkodni, megállapítható, hogy az evolúciós szemléleten alapuló igazságosság minden esetben megfigyelhető volt: aki a legjobban tudott alkalmazkodni a kialakult sajnálatos körülményekhez (világjárványhoz), ő érdemelte meg leginkább a bajnoki címet (ha hirdettek egyáltalán a szervezők végső győztest, hiszen például a holland labdarúgó bajnokságban nem tették).

3. táblázat: A vizsgált labdarúgó (2019/2020) bajnokságokban alkalmazott igazságosságelméletek

Labdarúgó bajnokság	Végeredmény meghatározásához döntő igazságosságelmélet(ek)	Magyarázat
belga	meritokrácia, egalitarianizmus törekvéssel	29 forduló után 15 pontos előny (közel ugyanannyi mérkőzésszámmal)
francia	meritokrácia, egalitarianizmussal súlyozva	mérkőzésenkénti pontátlag figyelembevétele
holland	meritokrácia és egalitarianizmus (az 1. és 2. helyezettek között)	2 csapat vezette a bajnokságot ugyanannyi ponttal
spanyol	meritokrácia és egalitarianizmus	a pályán dőlt el a győzelem, mindenki mindenkivel ugyanannyi alkalommal játszott
skót	meritokrácia, egalitarianizmussal súlyozva	mérkőzésenkénti pontátlag figyelembevétele (13 pontos előny)
lengyel	meritokrácia és egalitarianizmus	a pályán dőlt el a győzelem, mindenki mindenkivel ugyanannyi alkalommal játszott
magyar	meritokrácia és egalitarianizmus	a pályán dőlt el a győzelem, mindenki mindenkivel ugyanannyi alkalommal játszott
észak-ír	meritokrácia - aktuális (vezeti a bajnokságot) és korábbi (címvédő), egalitarianizmus (csak a mérkőzésszámot tekintve)	pályán elért eredmények mellett az összes hátralévő mérkőzés matematikai lemodellezése (korábbi elért eredmények alapján)

(Forrás: saját szerkesztés)

Megbeszélés és következtetések

A kutatás során megállapítható, hogy különböző elméletek alapján, de igazságos végeredmények kerültek meghatározásra (kérdéses lehet az észak-ír matematikai modell, amely a sport bizonytalan végkimenetelével nem számol, csak korábbi eredményeket vesz alapul, amely a meritokráciával kapcsolatba hozható). A kutatás elején feltett hipotézist el tudjuk fogadni,

azaz teljesül az a tétel, miszerint létezik igazságos végeredmény-meghatározás, amely a versenysport téloszával összhangban van, és ezen döntések a meritokrácia eszméjén alapulnak.

A COVID-19 egy olyan világjárvány, amely társadalmilag minél gyorsabb és hatékonyabb kezelést igényel, minél több emberélet megmentése és a vírus terjedésének megfékezése a legfőbb cél. Ha mindez sikerül, utá-

na terelődhet a figyelem a társadalom különböző alrendszerére, így többek között a sportra is, ezen belül a különböző nemzeti labdarúgó bajnokságok igazságos végeredményeinek meghatározásaira. A kutatás és elemzés során látható, hogy bár alapjaiban igen, de nem minden nemzeti sportági szakszövetség ugyanazon igazságosságelmélet alapján határozta meg a döntést a végeredménnyel kapcsolatban. Azonban azt is láthatjuk, a versenysport téloszával megegyeztek a döntések – ezen megállapítás akkor fogadható el, ha elfogadjuk azt a téloszt, hogy a COVID-19 által a szervezők jogosan és okkal módosították a versenykiíráson. Láthatjuk, sokféleképpen lehet végeredményt hirdetni – attól függ, melyik igazságosságelméletet fogadjuk el, és alkalmazzuk? Melyik a legindokoltabb döntés és miért? Vannak kizáró elméletek is, amelyek nem felelnek meg a télosznak, azokat nem is alkalmazták az általam vizsgált esetekben.

A végeredmények meghatározásával kapcsolatban az elért eredményeken alapú meritokrácia (és az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetés, amelyet a kutatás során az egyszerűség kedvéért egyenlővé tettem a meritokráciával) dominál, azonban látható, hogy nem teljes mértékben (aktuális eredményeken alapuló) meritokratikus a rendszer a végeredmények meghatározása kapcsán. Az idő előtt véget vetett bajnokságok esetében nem beszélhetünk teljes meritokráciáról, hiszen a bajnokságok lefújásakor még nem játszott mindenki mindenkivel ugyanannyi alkalommal, azaz „csak”

egy aktuális, eddig elért eredményű meritokráciára lehetett hivatkozni. Az egyenlőség elve még nem teljesült, mivel nem játszott mindenki mindenkivel ugyanannyiszor, így egyes csapatoknak „papíron” könnyebb, másoknak nehezebb ellenfelek lettek volna még hátra.

A meritokrácia mellett az egyenlőség elve is megjelent (azonban nem minden esetben). Több bajnokságban a szüneteltetés után, de végig játszották a bajnokságot és egyenlő mérkőzésszámmal rendelkezett mindenki, ugyanazon ellenfelekkel megmérkőzve – így érvényesült az egalitarianizmus. Azonban olyan eset is előfordult, hogy nem volt azonos mérkőzésszám, vagy a mérkőzés/pont átlagot vették figyelembe – utóbbi már jobban közelít az egalitarianista eszméhez. Emellett, még ha azonos is volt a mérkőzésszám, az egyenlőség abban az esetben nem áll fent, ha idő előtt lefűjték a bajnokságot, mert nem ugyanazok voltak az ellenfelek. Ha végig játsszák a „teljes kört”, azaz mindenki ugyanannyi alkalommal játszik mindenkivel, akkor beszélhetünk „teljes egalitarianizmusról”. Az egyenlőség elvénél fontos megemlíteni, hogy ez kizárólag az egyenlő feltételekre és az egyenlő mérkőzésszámra vonatkozik, a végeredmény meghatározására természetesen nem, hiszen a versenysport korábban említett téloszának nem felelne meg – a versenysportban a meritokratikus (és kiválósági) alapok evidensek, a végső győztest a sportpályán elért eredmények vagy kiválóság alapján kell kihirdetni (például nem egyenlő esélyű

sorsolás által). A sportpályán nyújtott teljesítmény számít, ludus, agon típusú játék (Caillouis, 1961) – adott versenyen elért eredmények és optimális alkalmazkodás során születhet csak igazságos végeredmény.

A pozitív diszkrimináció, mint szintén lehetséges igazságossági elv is megjelent (említés szintjén) a kutatás során, azonban itt is fontos megjegyezni, hogy nem a végeredmény kihirdetésével kapcsolatban. Nem végezhet valaki csak azért előrébb és lehet bajnok, hogy elősegítsük a „sandeli” sokszínűséget. Versenyen való részvételnél, sorsolásnál, menet-, vagy játékrend kialakításánál lehet szerepe a pozitív diszkriminációs igazságosságelméletnek, ahogy ezen kérdéskört több korábbi tanulmányomban is vizsgáltam már (Zimányi és Géczi, 2018a; Zimányi és Géczi, 2018b).

Összegzésként elmondható: számtalan igazságossággal kapcsolatos kérdés merülhet fel a versenysport végeredmények meghatározásával kapcsolatban – a kérdés továbbra is az: melyik igazságosságelméletet fogadjuk el, és miért éppen azt követjük? A fenti kutatás és a döntések magyarázata igazolja, hogy a szervezők igazságos végeredményeket hoztak (észak-ír eset megkérdőjelezhetősége mellett), csak más úton érték el. Voltak természetesen analógiák és hasonlóságok bajnokságok között, amelyek a meritokrácia és a kiválóság eszméjén nyugszanak. Azaz a versenysport téloszával összhangban (amely kizáró kritérium), a meritokrácia elvét egyik sportági szakszövetségi döntés sem vetette el, sőt:

mindegyik alkalmazta is – a kérdés az aktualitáson volt (mennyire aktuális eredmények alapján hirdettek bajnokot, vagy bajnokokat).

Jövőbeni kutatási területként természetesen további sportágak és bajnokságok hivatalosan meghatározott végeredményeit is lehet elemezni igazságosság szempontjából – sok hasonlóságot találhatunk a meritokráciára és a kiválóságra vonatkoztatva. A jövőbeni kutatás más igazságosságelméletekkel is kiegészülhet, például a kanti igazságossággal, azaz Kant moralitással, racionalitással és szabadsággal kapcsolatos nézeteivel (Kant, 1964) vagy Rawls egyenlőséggel kapcsolatos igazságosságelméletével és a „tudatlanság fátylával” (Rawls, 1971). Emellett még nagyobb témakör lehet az utilitarista igazságossági elv és a COVID-19 kapcsolata – azaz a világjárvány következtében milyen gazdasági hatások érték, érik és sajnálatosan fogják még érni a verseny- és a szabadidősportot egyaránt. Miként lehet a jövőben a hasznosságot (és boldogságot) maximalizálni, átértékelődnek-e (a milli) alacsonyabb és magasabb rendű élvezetek, hogyan és milyen „szerepben” fognak megjelenni a mai modern sport, COVID-19 utáni világában? A sportszervezeti utilitarizmust (a sportszervezeti libertarianizmussal együtt) egy korábbi tanulmányomban is vizsgáltam (Zimányi és Géczi, 2018c).

Felhasznált irodalom

- AA, Anadolu Agenc (100 years 1920-2020) webpage Elérhető: <https://www.aa.com.tr/en/sports/polish-football-to-return-in-la>

- te-may/1818761, Letöltés ideje: 2020. június 24.
- Bartlett, R.C., Collins, S.D. (2011): *Aristotle's Nicomachean Ethics*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
 - BBC, Elérhető: <https://www.bbc.com/sport/football/53185348>, Letöltés ideje: 2020. június 30.
 - Bentham, J. (1996): *Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. University Press, Oxford.
 - Caillouis, R. (1961): *Man, Play and Games*. Free Press of Glencoe, New York.
 - CTV, Elérhető: <https://www.ctvnews.ca/sports/some-fans-allowed-in-stadiums-when-russian-soccer-returns-1.4960314>, Letöltés ideje: 2020. július 27.
 - Darwin, C. (2015): *A fajok eredete*. Typotex, Budapest.
 - Eurosport, Elérhető: <https://eurosport.hosszabbitas.hu/foci/magyar-foci/magyar-bajnoksag-kozvetites-balkani-oroszok>, Letöltés ideje: 2020. június 26.
 - Friedman, M. (1962): *Capitalism and Freedom*. University of Chicago Press, Chicago.
 - Kant, I. (1964): *Groundwork for the Metaphysics of Morals*. Harper Torchbooks, New York.
 - GOAL, Elérhető: <https://www.goal.com/en/news/belgiums-pro-league-cancelled-and-club-brugge-declared-champions-/1te7euv2td4k1rtsjj9zq410e>, Letöltés ideje: 2020. június 24.
 - Jupiler Pro League, Elérhető: <https://www.proleague.be/nl/jpl/clubs>, Letöltve: 2021. január 27.
 - Koronavírus-gov, Elérhető: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/who-vilagjarvanynak-minositette-koronavirus-fertozest>, Letöltés ideje: 2020. július 28.
 - Ligue1, Elérhető: <https://www.ligue1.com/Articles/NEWS/2020/04/30/psg-champions-season-ended-ligue-1>, Letöltés ideje: 2020. június 14.
 - M4Sport, Elérhető: <https://m4sport.hu/kulfoldi-foci/cikk/2020/06/09/a-birosag-szerint-is-vege-a-francia-bajnoksagnak/#>, Letöltés ideje: 2020. június 14.
 - MacIntyre, A. (2007): *After virtue (3rd ed.)*. University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana.
 - Mill, J.S. (1989): *On Liberty*. University Press, Cambridge.
 - Mill, J.S. (1979): *Utilitarianism*. George Sher, ed. Hackett Publishing.
 - MLSZ, Elérhető: <https://szovetseg.mlsz.hu/hir/ujraindul-az-nb-i-szigoru-jarvanynyugyi-ovintezkedesek-mellett>, Letöltés ideje: 2020. május 20.
 - NSO/1, Elérhető: http://www.nemzetisport.hu/nemet_labdarugas/bundesliga-hansi-flick-szerint-mindenki-a-nullarol-indul-2761491, Letöltés ideje: 2020. június 24.
 - NSO/2, Elérhető: http://www.nemzetisport.hu/minden_mas_foci/hollandia-megszulett-a-dontes-nem-hirdetik-ki-bajnoknak-az-ajaxot-2759239, Letöltés ideje: 2020. június 24.
 - NSO/3, Elérhető: http://www.nemzetisport.hu/spanyol_labdarugas/la-liga-ezeket-a-csapatokat-inditanak-a-bl-ben-ha-nem-lesz-folytatasi-2757919, Letöltés ideje: 2020. június 23.

- NSO/4, Elérhető: http://www.nemzetisport.hu/minden_mas_foci/labdarugas-tiz-oroszban-kozvetitik-a-feheroroszbajnoksagot-2755181, Letöltés ideje: 2020. július 27.
- NSO/5, Elérhető: http://www.nemzetisport.hu/minden_mas_foci/oroszorszag-nezok-elott-folytatodik-majd-a-bajnoksag-2764765, Letöltés ideje: 2020. július 27.
- Rawls, J. (1971): *A Theory of Justice*. Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge.
- RTE, Elérhető: <https://www.rte.ie/sport/soccer/2020/0424/1134667-no-title-to-be-awarded-for-2019-20-eredivisie-season/>, Letöltés ideje: 2020. május 23.
- Sandel, M.J. (2009): *Justice. What's the Right Things to Do?* Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Simon, R.L., Torres, C.R., Hager, P.F (2015): *Fair play the ethics of sport (4th ed.)*. Westview Press, Colorado.
- SUN, Elérhető: <https://www.thescottishsun.co.uk/sport/football/5395167/celtic-scottish-premiership-champions-spfl/>, Letöltés ideje: 2020. június 24.
- UEFA, Elérhető: <https://www.uefa.com/uefachampionsleague/draws/2021/2001248/>, Letöltés ideje: 2020. augusztus 13.
- Zimányi, R.G., Vermes, K. (2016): Happy Sport Clubs. In: A. Gál, J. Kosiewicz & T. Sterbenz (Eds), *Sport and Social Sciences with Reflection on Practice*. Warsaw: AWF-ISSSS, pp. 117-128.
- Zimányi R.G., Géczi G. (2018a): A Grand Slam tenisztornák igazságossága a versenyzők és a kiemelések aspektusi alapján – A 2017-es US Open férfi egyéni bajnokságának esettanulmánya. *MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLE* 19 (4): 60-67.
- Zimányi R.G., Géczi G. (2018b): Quality of judo world championships in relation to justice theories and behavior – A case study of the 2017 world judo championships in Budapest. *INTERNATIONAL JOURNAL OF WRESTLING SCIENCE* 8 (2): 1-8.
- Zimányi R.G., Géczi G. (2018c): Justice at Sport Clubs According to the Theory of Utilitarianism and Libertarianism *PHYSICAL CULTURE AND SPORT STUDIES AND RESEARCH* 77 (1): 55-60.

UVACSEK MARTINA

ISKOLÁSKORÚAK TÁPLÁLTSÁGI ÁLLAPOTA ÉS FIZIKAI AKTIVITÁSA REPREZENTATÍV MINTÁK ALAPJÁN

NUTRITIONAL STATUS AND PHYSICAL ACTIVITY OF SCHOOL AGED CHILDREN BASED ON REPRESENTATIVE SAMPLES

Absztrakt

Célkitűzés: Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása elnevezésű az Egészségügyi Világszervezet közreműködésével megvalósuló nemzetközi vizsgálat 4 évenkénti keresztmetszeti jellegű kérdőíves adatgyűjtés, amelyben Magyarország több mint három évtizede vesz részt. A kutatás a serdülőkori egészségi állapotukat befolyásoló szokásait, szubjektív jóllétét és az ezek mögött meghúzódó háttér tényezőket vizsgálja. Célunk a magyar serdülőkori tápláltsági állapotában és fizikai aktivitásában az elmúlt évtizedben megfigyelhető változások elemzése.

Anyag és módszerek: A reprezentatív 2010 és 2018-as mintákban 8053 és 5984 11-18 éves diák adata szerepel. A kérdőívből kapott eredmények Student- t teszt, Kolmogorov-Smirnov teszt, ANOVA teszt illetve az egyes kategóriákba esők aránya Chi-négyzet próba segítségével kerültek feldolgozásra.

Eredmények: A Body Mass Index át-

lagértéke ($20,14 \pm 3,57$ vs. $20,60 \pm 4,01$) emelkedett ($p < 0,05$), de a tápláltsági állapot szerint kialakított csoportokba esők aránya nem változott jelentősen 2010-2018-ban. A 2010-ben kimutatható nemi különbség 2018-ra megszűnt. 2018-ban a fiatalok közel 4%-a volt elhízott, valamivel több, mint 15%-uk túlsúlyos, 67%-uk normál tápláltsági állapotú és közel 13%-uk alultáplált. A mérsékelt-magas intenzitású fizikai aktivitás heti gyakorisága ($3,63 \pm 2,17$ nap/hét vs. $3,86 \pm 2,18$ nap/hét) szignifikánsan emelkedett, ugyanakkor a mindennapos fizikai aktivitást végzők aránya (17% vs. 18,6%) nem változott jelentősen. Az anya magas iskolai végzettsége kedvezően hatott a gyermek tápláltsági állapotára.

Következtetések: Megállapítottuk, hogy a 2010 és 2018-as eredmények negatív tendenciát vetítenek előre, a fiúk fizikai aktivitási gyakoriságai stagnáltak ugyanakkor mindkét nem tápláltsági állapota kedvezőtlen irányba mozdult.

Kulcsszavak: tápláltsági állapot, túlsúly, fizikai aktivitás, serdülők

Abstract

Objective: The Health Behaviour in School Aged Children study is a cross-sectional data collection conducted in every four years organized by World Health Organization, in which Hungary has been taking part for more than three decades. The present study compares the reported data of nutritional status and physical activity by data collections and gender.

Materials and methods: In the representative samples collected in 2010 and 2018 respectively, 8053 and 5984 students aged 11-18 took part. The results of the questionnaire were analysed by Student-t tests, Kolmogorov-Smirnov tests, ANOVA and the rates in different categories were compared with Chi square tests.

Results: The Body Mass Index means (20.14 ± 3.57 vs. 20.60 ± 4.01) increased ($p < 0.05$) but the ratio of the subjects in the different nutritional status groups did not change significantly in 2010-2018. The gender difference reported in 2010 disappeared by 2018. In 2018 close to 4% of the youth were obese, a little over 15% were overweight, and 67% were adequately nourished, and about 13% was underweight. The frequency of the moderate-vigorous physical activity per week (3.63 ± 2.17 day/week vs. 3.86 ± 2.18 day/week) increased significantly, but the ratio of every day physically active students (17% vs. 18.6%) did not change. The mother's higher education had benefi-

cial effect on child's nutritional status.

Conclusions: We found that the results of the 2010-2018 period predicts negative tendencies, the boys' frequencies in physical activities were unchanged and same time the nutritional status of both genders moved to unfavourable direction.

Keywords: nutritional status, overweight, physical activity, adolescents

Bevezetés

A fiatalok egészségi állapota és életmódja kiemelt jelentőséggel bír, mivel a fiatalon rögzült egészségmagatartás jelentős mértékben meghatározhatja a felnőttkori egészségi állapotot. A WHO tanulmánya szerint az egészséggel kapcsolatos előnyök és hátrányok, és az azokat meghatározó szociális tényezők hatásai halmozódnak az életút során (Marmot et al., 2012). Egy nemzetközi adatgyűjtés eredményei szerint, amelyben a táplálkozást, fizikai aktivitást és passzív időtöltést valamint a dohányzást és alkoholfogyasztást vizsgálták, a 11 éves korosztály kevesebb, mint 5%-a folytat minden szempontból egészséges életmódot (Marques et al., 2020). A tápláltsági állapot rendszeres és folyamatos vizsgálata kiemelten fontos, hiszen ez az egészségi jellemző helyes életmóddal pozitívan befolyásolható. Tudományosan igazolt a születési testtömeg hatása, miszerint a gyermekkori elhízás és túlsúly aránya a macrosomiával születettek között magasabb (Péter et al., 2008). Tehát az édesanya életmódja és

iskolai végzettsége meghatározó tényező, a magasabb iskolai végzettség kedvezően hat a gyermek növekedésére és fejlődésre. Az európai vizsgálatok szerint a kedvező hatás kevesebb túlsúlyos és elhízott gyermeket, míg Kínában kevesebb alultáplált gyermeket jelent (Lakshman et al., 2013). A túlsúlyos és elhízott gyermekek komoly eséllyel maradnak túlsúlyosak felnőttként is, és akár már fiatal életkorban megtapasztalhatják a többletsúly okozta egészségügyi problémákat (Ebbeling et al., 2002; Reilly és Kelly, 2011). Az elhízott gyermekeknél és serdülőknél háromszor nagyobb eséllyel diagnosztizálnak magas vérnyomást (Jakab et al., 2020). A Központi Statisztikai Hivatal jelentése szerint a magyar 15 évesnél idősebb lakosság 55,5%-a túlsúlyos vagy elhízott (KSH, 2018), egy 2016-os OECD jelentés szerint a magyar lakosság körében a legmagasabb az elhízás aránya Európában (OECD, 2017). Megfigyelhető a gyermekek és fiatalok morbiditásának módosulása, vagyis a civilizációs betegségek és ártalmak nagyobb arányban jelennek meg a fiatal korosztályban (Ádány, 2012). Jelentős arányú a tartási rendellenességgel valamint a statikai lábbetegségekkel küzdő gyermekek aránya, a magas vérnyomás és szívritmuszavarok, valamint a cukorbetegség gyakorisága emelkedő tendenciát mutat (Ádány, 2012; Katona et al., 2011). A tápláltsági állapotot többnyire az életmód határozza meg, az étkezési szokások mellett a fizikai aktivitás szerepe kiemelt. A rendszeres és megfelelő fizikai aktivitás nem csupán a kalória

felhasználást segíti elő de messze túlmenő hatásai vannak az egészségre: elősegíti a növekedést és fejlődést, jótékonyan hat a mentális működésre és az alvás folyamatára, egészséget védő, betegségeket megelőző hatása minden életkorban igazolt (Piercy et al., 2018). A magyar fiatalok fizikai aktivitását kérdőívekkel illetve objektív módon is vizsgálták az elmúlt évtizedekben, az eredmények kissé ellentmondásosak, miszerint az eszközzel mért adatok magasabb aktivitást mutattak, mint a kérdőíves adatgyűjtések (Uvacsek et al., 2011; Szmodis et al., 2019; Soos et al., 2014). A gyermekek és fiatalok fizikai teljesítménye, állóképessége, motoros próbáik eredménye az ezredforduló óta negatív irányba mozdult a szekuláris vizsgálatok szerint (Sziva et al., 2009; Photiou et al., 2008). Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása (Health Behaviour in School aged Children, röviden HBSC) nemzetközi adatgyűjtés az Egészségügyi Világszervezet (WHO) együttműködésével 1985 óta zajlik Magyarországon. Ezáltal Magyarországon a legnagyobb, általános iskolás felső tagozatos és középiskolás tanulók egészségmagatartásával kapcsolatos, adatbázis jött létre. A rendszeres nemzetközi adatgyűjtés lehetőséget ad tendenciák megfigyelésére, illetve az európai adatokkal való összevetésre.

Célkitűzés

Jelen tanulmányban az elmúlt évtized kezdetén és végén végzett két reprezentatív adatgyűjtésből származó tápláltsági állapot, fizikai aktivitás

kérdések eredményeit mutatjuk be és hasonlítjuk össze. Kiemelten fontosnak tartjuk a mindennapos testnevelés bevezetésével összefüggésben megvizsgálni, hogy a magyar fiatalok testtömeg-index (BMI) alapú tápláltsági állapota és fizikai aktivitása változott-e a 2010-2018-as időszakban, illetve azt, hogy az anya iskolai végzettsége milyen hatással bír a fiatalok tápláltsági állapotára.

Hipotézisek

Feltételezzük, hogy a mindennapos testnevelés bevezetése jelentősen emelte mindkét nem fizikai aktivitási gyakoriságát.

Feltételezzük, hogy a túlsúlyos és elhízott tápláltsági kategóriákba esők aránya nem változott jelentősen.

Feltételezzük, hogy az anya magasabb iskolai végzettsége kedvezően befolyásolja a gyermek tápláltsági állapotát.

Anyag és módszerek

A nemzetközi kutatási protokollnak megfelelően (Inchley et al., 2018) a mintákat többlépcsős rétegzett mintavétellel az országos közoktatási statisztikák alapján alakították ki. Az adatgyűjtés csoportos mintavételi eljárás keretében, véletlenszerűen kiválasztott iskolai osztályok részvételével zajlott 2010-ben illetve 2018-ban. A mintavételi hibát csökkentő rétegzés a régió, a településtípus, a középiskolák képzési típusa és az iskolafenntartó típus figyelembevételével történt. A tisztított reprezentatív mintákban 8053 fő, illetve 5984 fő 11-18 éves, 5., 7.,

9. és 11. évfolyamokba járó diák szerepel. A mintanagyságot befolyásolta az adatfelvétel napján hiányzó tanulók, a szülői illetve a tanulói visszautasítások száma, illetve a vizsgált kérdésekre adott érvényes válasz. Az adatgyűjtés és a felmérés az Egészségügyi Minisztérium Egészségügyi Tudományos Tanácsa Tudományos és Kutatásetikai Bizottságának jóváhagyásával történt. Az alkalmazott mérőeszköz önkitöltős kérdőív, amely a nemzetközi munkacsoport fejlesztésében négy évenként megújul. Az egyes felmérésekben alkalmazott kérdőívek több részből állnak össze, a bevezetésben említett témaköröknek megfelelően. A kérdések egy része több felmérésen keresztül változatlan, így lehetséges az egészségmagatartás monitorozása. Az adatgyűjtés kiképzett kérdezőbiztosok vezetésével az iskolákban tanítás alatt zajlott, a kérdőívek kitöltése körülbelül egy iskolai tanórát vett igénybe. A részvétel a tanulók számára önkéntes és anonim volt, a kitöltést követően a kérdőíveket lezárható borítékba tették, majd a kérdezőbiztos elszállította az iskolából. Jelen tanulmányban a tápláltsági állapot és fizikai aktivitás valamint az anya iskolai végzettségére adott válaszokat dolgoztuk fel a kérdőívben és a nemzetközi HBSC adatgyűjtésben használt módszerek és csoportosítások segítségével. A két adatgyűjtésből származó BMI eredményeket két mintás t próbával a fizikai aktivitást Kolmogorov-Smirnov tesztel elemeztük, az egyes változók esetén kapott megoszlásokat Chi-négyzet próbával vizsgáltuk. Az anyai iskolai

végzettség és a BMI kapcsolatát ANOVA-val illetve Scheffe-tesztel elemeztük. A statisztikai elemzést a Statistica for Windows 13.2 program segítségével végeztük. A szignifikancia szintet egységesen $p < 0,05$ -ben határoztuk meg.

Eredmények

A vizsgáltak elemszámát, életkorát és nemi megoszlását az 1. táblázat szemlélteti. A két vizsgálatban részt vevő fiatalok átlagéletkora és nemi megoszlása hasonló volt.

figyelhető eltolódások statisztikailag nem igazolhatók.

A kategóriákba esők arányában a nemi különbségeket az 1. ábra szemlélteti, 2010-ben a lányoknál többen voltak alultápláltak és kisebb arányban voltak túlsúlyosak és elhízottak mint a fiúk, amely szignifikáns különbség 2018-ra megszűnt, vagyis a két nem arányai közeledtek egymáshoz. Mindkét mintában igaz, hogy a fiúkat nagyobb arányban érinti a túlsúly és elhízás, de a különbség nem jelentős.

1. táblázat: A vizsgáltak életkorának és Body Mass Index értékeinek átlaga, valamint a mérsékelt-magas intenzitású fizikai aktivitásban való (nap/hét) részvételi arány nemenként és adatgyűjtésenként.

	2010			2018		
	fiú	lány	összes	fiú	lány	összes
N (%)	3884 (48,7%)	4088 (51,3%)	7972	2865 (48,6%)	3025 (51,4%)	5890
kor (év)	14,81± 2,31	14,77± 2,28	14,79± 2,29	16,65± 2,34	14,55± 2,26	14,60± 2,30
BMI (kg/m ²)	20,65± 3,73	19,65± 3,33	20,14± 3,57	20,85± 4,20	20,35± 3,79	20,60± 4,01
MVPA=7	22,60%	11,70%	17%	22,20%	15,10%	18,60%
MVPA=1-6	71,50%	79,10%	75,40%	70,40%	76,60%	73,50%
MVPA=0	5,90%	9,20%	7,60%	7,40%	8,30%	7,90%

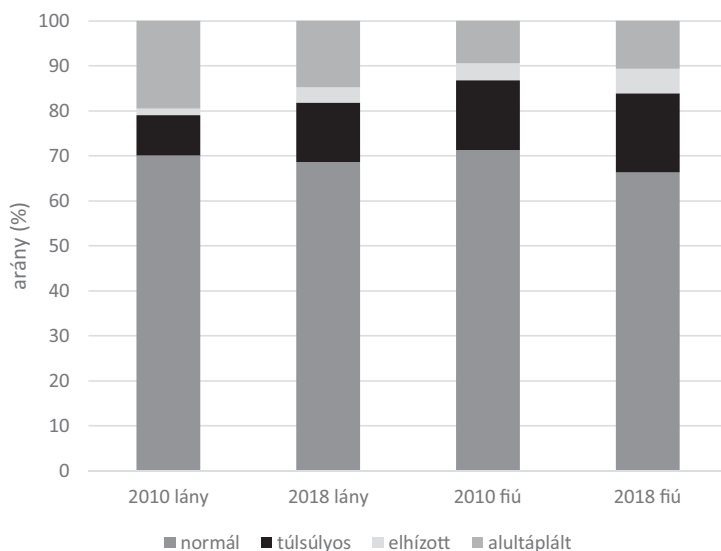
(Forrás: saját szerkesztés)

A magyar fiatalok Body Mass Index átlagértéke (20,14±3,57 vs. 20,60±4,01) szignifikánsan ($p < 0,05$) emelkedett 2010 és 2018 között, ugyanakkor az egyes kategóriákba esők aránya nem változott jelentősen (1. ábra). 2010-2018 időszakban 14,6 vs. 12,8% volt alultáplált, 12,1% vs. 15,3% túlsúlyos, 2,6 vs. 4,4% elhízott és 70,7% vs. 67,4% normál tápláltságú. A meg-

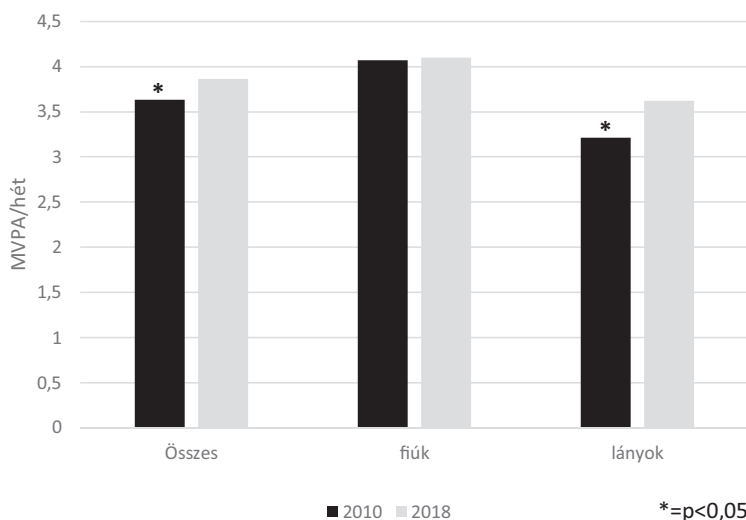
A nemzetközi ajánlás szerint a fiataloknak a hét minden napján célszerű 60 percet mérsékelt-magas intenzitású fizikai aktivitással tölteni. Az 1. táblázatban a hét minden napján (MVPA=7) illetve egyetlen napon sem (MVPA=0) aktív tanulók és a nem elég aktív tanulók arányait mutatjuk be (MVPA=1-6). A gyakoriságok nem mutatnak szignifikáns eltérést 2010-2018 távlatában.

A 2. ábrán a heti gyakoriságok átlagértékét mutatjuk be összesítve illetve nemi bontásban. Az összesített adat szignifikáns emelkedésről tanúskodik ($3,63 \pm 2,17$ nap/hét vs. $3,86 \pm 2,18$ nap/hét), nemi bontásban vizsgálva a fiúk ($4,07 \pm 2,18$ nap/hét vs. $4,10 \pm 2,21$ nap/

hét) aktivitási gyakorisága nem változott, a lányoké ($3,21 \pm 2,08$ nap/hét vs. $3,62 \pm 2,13$ nap/hét) szignifikánsan emelkedett. A nemi különbség 2010-ben és 2018 is jelentős, a fiúk MVPA gyakorisága szignifikánsan magasabb.

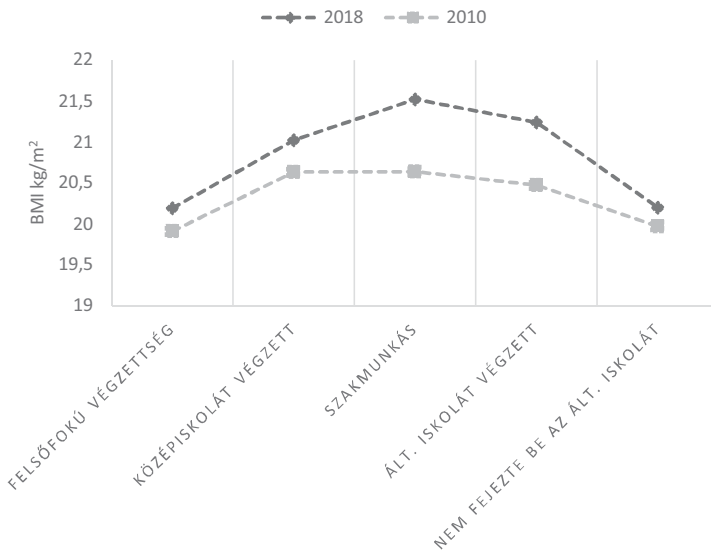
1. ábra: A BMI tápláltsági kategóriákba esők aránya adatgyűjtésenként és nemi bontásban (Forrás: saját szerkesztés)

2. ábra: A mérsékelt-magas intenzitású fizikai aktivitás (MVPA) gyakorisága nemenként és adatgyűjtésenként (Forrás: saját szerkesztés)

A 3. ábrán a vizsgált fiatalok testtömeg indexének átlagait az édesanya iskolai végzettségének függvényében mutatjuk be. Mindkét adatgyűjtéskor hasonló ív rajzolódott ki, az egyetemet illetve főiskolát végzett anya gyermekeinek BMI átlagértéke szignifikánsan kisebb ($p < 0,05$) a középiskolát illetve szakmunkás és általános iskolát végzett anyák gyermekeihez viszonyítva. A középfokú illetve alacsony iskolai végzettségű anyák gyermekeinek testtömegindexe nem különbözött jelentősen. Szintén alacsony BMI átlagérték csak a legalacsonyabb iskolai végzettségűek csoportjában volt megfigyelhető.

a 13 és 15 évesek korosztályában az ötödik helyre kerültek, ugyanakkor három vizsgált korosztályban (11, 13 és 15 évesek) a nemzetközi átlag feletti arányokat mutattak. A legtöbb országban a fiúknál gyakoribb volt a túlsúly és elhízás, az alultápláltság viszont a lányoknál volt gyakrabban megfigyelhető (WHO 2020). Jakab és mtsai (Jakab et al., 2020) szintén hazai 8624 fős gyermek és serdülő mintájában a fiúk 26,4%-a a lányok 20%-a volt túlsúlyos vagy elhízott vagyis valamivel magasabb prevalencia értékeket találtak mint a HBSC adatgyűjtés során. A szociális helyzet egészségre kifejtett hatása jól ismert, ugyanakkor a felnőttkori

3. ábra: A fiatalok BMI átlagértékei az anya iskolai végzettségének függvényében (Forrás: saját szerkesztés)

Megbeszélés és következtetések

A legutóbbi adatgyűjtés alapján amelyben 45 ország adata szerepel, Málta áll az első helyen a túlsúly és elhízás arányait tekintve, a magyar fiatalok

túlsúly és elhízás prevalenciája és az iskolai végzettség összefüggése nem egyértelmű. Roskam és munkatársai tanulmánya szerint (Roskam et al., 2010) a magyar nők esetében a legala-

csonyabb arányt a felsőfokú végzettségűek esetében, a legmagasabb elhízási arányt a legalacsonyabb iskolai végzettségű nőknél találták. A HBSC kutatócsoport kiemelten fontosnak tartja a családi jómódúság hatásának vizsgálatát, ezek alapján hazánkban is, mint a legtöbb vizsgált országban az alacsony jövedelmű csoportokba tartozó fiataloknál magasabb arányban jelent meg a túlsúly és elhízás problémája (Inchley et al., 2020). Sigmund és munkatársai cseh fiatalok 2002-2018 adatait vizsgálva hasonló eredményre jutottak, vagyis a legalacsonyabb szocio-ökonómiai helyzetű fiatalok elhízási aránya (fiúk +7,5%; a lányok +2,4%) emelkedett meg leginkább (Sigmund et al., 2020). Az anya iskolai végzettsége eredményeink szerint kihat a gyermek vagy fiatal tápláltsági állapotára, valószínűleg a felsőfokú iskolai végzettség egészség tudatosabb magatartást, egészségesebb életmódot jelent, amely a fiatalok tápláltságában is megmutatkozik. Lakshman és munkatársai hasonló eredményt kaptak fiatalabb gyermekek esetében, mely szerint az Egyesült Királyságban és Svédországban az anya iskolai végzettsége fordított arányban állt a gyermekek BMI értékeivel (Laksman et al., 2013). Tornaritis ciprusi fiatalok táplálkozási szokásait az anya iskolai végzettségével összefüggésben vizsgálta egy random mintán, mely szerint az egyetemet vagy főiskolát végzett anyák gyermekeinek magasabb volt a fehérje és koleszterin valamint a B1 illetve B6 vitamin bevitel, mint kortársaiknak (Tornaritis et al., 2014). Egy

holland tanulmány eredményei szerint, amelyben 1318 szülő-gyermek páros vett részt, a magasabb iskolai végzettségű anyák gyermekei több gyümölcsöt és több zöldséget fogyasztottak, valamint nagyobb arányban reggeliztek, mint az alacsonyabb iskolai végzettségű anyák gyermekei (Van Ansem et al., 2014). Kiemelten fontos, mint védőfaktor a fizikai aktivitás, ezen belül a mérsékelt-magas intenzitású aktivitás és elkülönítve a csak magas intenzitású aktivitási gyakoriságok vizsgálata minden korcsoportban. A mérsékelt-magas fizikai aktivitás kérdésében tulajdonképpen megjelenik a testnevelés is, hiszen a kérdés az egész napra vonatkozik. A 2018-as nemzetközi eredmények szerint korcsoportos (11,13 és 15 évesek) bontásban a vizsgált magyar fiatalok mindössze 24%, 19% és 15%-a éri el napi szinten a 60 perces ajánlott intenzitású aktivitást. A legnagyobb arányú aktivitást a szerb és észak macedón fiatalok mutatták, míg a listák végén a portugál és olasz fiatalok álltak. A magyar fiatalok az ajánlott 60 perces MVPA-t teljesítő arányát tekintve a középmezőnyben helyezkedtek el (WHO, 2020). A mindennapos testnevelés vagy fizikai aktivitás bevezetésének pozitív hatása eredményünk szerint kimutatható az MVPA gyakoriság 2010-2018 közötti emelkedésében. A nemi bontást vizsgálva a lányok esetében történt jelentős előrelépés a mérsékelt-magas intenzitású gyakoriságokat tekintve, korábbi eredmények szerint kétszerannyi fiú teljesítette a hét minden napján az ajánlást, mint lány (Uvacsek et al.,

2018). A reprezentatív minták alapján a magyar fiatalok egészségmagatartása nem változott jelentősen az elmúlt évtized során. Az egyes tápláltsági kategóriákba esők aránya sem változott jelentősen, ugyanakkor a mindennapos testnevelés pozitív hatása kimutatható az MVPA gyakoriság emelkedésében. A gyermekek és fiatalok sportolási lehetőségeinek bővítésére és az aktív közlekedést támogató intézkedésekre valamint az egészséges, minőségében és mennyiségében megfelelő táplálkozási szokások kialakítását célzó programokra továbbra is nagy szükség van, annak érdekében, hogy a hazai felnőtt lakosságot érintő túlsúly és elhízás egészséget veszélyeztető problémája később vagy kisebb arányban jelenjen meg a gyermekek és fiatalok körében.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Dr. Németh Ágnesnek a HBSC kutatásvezetőjének, hogy rendelkezésemre bocsájtotta a tanulmányhoz szükséges adatokat és információkat és engedélyezte azok feldolgozását.

Felhasznált irodalom

- Ádány, R. (2012): *Megelőző orvostan és népegészségtan*. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Ebbeling, C.B., Pawlak, D.B., Ludwig, D.S. (2002): Childhood obesity: public-health crisis, common sense cure. *The Lancet*, **360**: 473-482.
- Inchley, J., Currie, D., Cosma, A., Samdal, O. (2018): *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) Study Protocol: Background, Methodology and Mandatory Items for the 2017/18 Survey*. (eds.) St Andrews: Child and Adolescent Health Research Unit.
- Jakab, A.E., Hidvégi, E.V., Ilyés, M., Cziráki, A., Kalmár, T., Maróti, Z., Bereczki, Cs. (2020): A magasvérnyomás-betegség prevalenciája túlsúlyos és elhízott magyar gyermek-és serdülőkorú populációban. *Orvosi Hetilap*, **161**: 151-160.
- Katona, É., Zrínyi, M., Lengyel, S., Komonyi, É., Paragh, Gy., Zatik, J., Nagy, G., Fülesdi, B., Páll, D. (2011): The prevalence of adolescent hypertension in Hungary-the Debrecen Hypertension Study. *Blood Pressure*, **20**:134-139.
- KSH (2018): Egészségi állapot és egészségmagatartás, 2016-2017. Elérhető: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/egeszsegallapot1617.pdf> Letöltés ideje: 2021. január 22.
- Lakshman, R., Zhang, J., Zhang, J., Koch, F.S., Marcus, C., Ludwigsson, J., Ong, K.K., Sobko, T. (2013): Higher maternal education is associated with favourable growth of young children in different countries. *Journal of Epidemiology and Community Health*, **67**: 595-602.
- Marmot, M., Bell, R. (2012): Fair society, healthy lives. *Public Health*. 126 Suppl 1:S4-S10.
- Marques, A., Loureiro, N., Avelar-Rosa, B., Naia, A., Matos, M.G. (2020): Adolescents' healthy lifestyle. *Journal de Pediatria*, **96**: 217-224.
- OECD (2017): Obesity Update, Elérhető: <http://www.oecd.org/health/obesity-update.htm>. Letöltés ideje: 2021. január 28.
- Péter, Sz., Bíró, L., Németh, Á., Antal, M. (2008): A születési test-

- tömeg és a gyermekkori elhízás kapcsolata egy fővárosi felmérés alapján. *Orvosi Hetilap*, **149**: 407-410.
- Photiou, A., Anning, J.H., Mészáros, J., Vajda, I., Mészáros, Z., Sziva, Á., Pókai, A., Ng, N. (2008): Lifestyle, body composition and physical fitness changes in Hungarian school boys (1975-2005). *Research Quarterly for Exercise and Sport*, **79**: 166-173.
 - Piercy, K.L., Troiano, R.P., Ballard, R.M. Carlson, S.A., Fulton, J.E., Galuska, D.A., George, S.M., Olson, R.D. (2018): The Physical Activity Guidelines for Americans. *JAMA*, **320**: 2020-2028.
 - Reilly, J.J., Kelly, J. (2011): Long-term impact of overweight and obesity in childhood and adolescence on morbidity and premature mortality in adulthood: systematic review. *International Journal of Obesity*, **35**: 891-898.
 - Roskam, A.J.R., Kunst, A.E., Van Oyen, H., Demarest, S., Klumbiene, J., Regidor, E., Helmert, U., Jusot, F., Dzurova, D., Mackenbach, J.P. (2010): Comparative appraisal of educational inequalities in overweight and obesity among adults in 19 European countries. *International Journal of Epidemiology*, **39**: 392-404.
 - Sigmund, E., Sigmundova, D., Badura, P., Voráčová, J., Vladimír, H., Hollein, T., Pavelka, J., Puzová Z., Kalman, M. (2020): Time-trends and correlates of obesity in Czech adolescents in relation to family socioeconomic status over a 16-year study period (2002-2018). *BMC Public Health*, **20**: 229
 - Soos, I., Biddle, H.J.S., Ling, J., Hamar, P., Sandor, I., Boros-Balint, I., Szabo, P., Simonek, J. (2014): Physical activity, sedentary behaviour, use of electronic media and snacking among youth: an international study. *Kinesiology*, **46**: 155-163.
 - Sziva, Á., Mészáros, Z., Kiss, K., Mavroudes, M., Ng, N., Mészáros, J. (2009): Longitudinal differences in running endurance and body mass index a 25-year comparison. *Acta Physiologica Hungarica*, **96**: 359-368.
 - Szmodis, M., Bosnyák, E., Protzner, A., Szóts, G., Trájer, E., Tóth, M. (2019): Relationship between physical activity, dietary intake and bone parameters in 10-12 years old Hungarian boys and girls. *Central European Journal of Public Health*, **27**: 10-16.
 - Tornaritis, M.J., Philippou, E., Hadijgeorgiou, C., Korridis, Y.A., Panayi, A., Savva, S.C. (2014): A study of the dietary intake of Cypriot children and adolescents aged 6-18 years and the association of mother's educational status and children's weight status on adherence to nutritional recommendations. *BMC Public Health*, **14**: 13.
 - Uvacsek, M., Tóth, M., Ridgers, N.D. (2011): Examining physical activity and inactivity in 9-12 years old children. *Acta Physiologica Hungarica*, **98**: 313-320.
 - Uvacsek, M., Pusztafalvi, H., Németh, Á. (2018): A 11-18 éves magyar fiatalok tápláltsági állapota és néhány egészségdeterminánsa a 2010-2014-es HBSC adatgyűjtésből. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **73**: 39-43.
 - Van Ansem, W.J.C., Schrijvers,

C.T.M., Rodenburg, G., Van de Mheen, D. (2014): Maternal educational level and children's healthy eating behaviour: role of the home food environment (cross-sectional results from the INPACT study). *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. **11**:113.

- World Health Organization (WHO) Regional Office for Europe (2020): *Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada*. International report. Volume 2. Key data. Elérhető: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/332104>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO Letöltés ideje: 2021. január 25.

A stylized, dark blue silhouette of a human figure in a dynamic, forward-leaning pose, possibly running or leaping. The figure is set against a large, light blue circular background. The silhouette is filled with a darker shade of blue, and white lines are overlaid on it to represent internal anatomical structures, including the spine, ribs, and major blood vessels. The figure's right arm is extended upwards and to the left, while the left arm is bent at the elbow. The legs are also in a dynamic position, with the right leg forward and the left leg back. The overall composition is minimalist and modern.

Kiadja a
Pécsi Tudományegyetem
Egészségtudományi Kara
2021.